

สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าและการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย เพื่อการคุ้มครองสัตว์ป่า

กิตติยา เพ็ญชาติ¹ ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง² และเจริญชัย โตโรสง³

วันได้รับบทความ: 15 มีนาคม 2567 วันแก้ไข: 14 มิถุนายน 2567 วันยอมรับเผยแพร่: 17 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเทศไทยบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เพื่อคุ้มครองสัตว์ป่าของไทยและสัตว์ป่าควบคุมตามบัญชีของอนุสัญญาไซเตส อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ยังมีสภาพบังคับใช้บังคับได้ไม่สมบูรณ์ รวมถึงใบอนุญาตต่าง ๆ ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ยังคงมีสภาพบังคับใช้ได้อยู่ จากการวิเคราะห์สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในช่วงที่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว แบ่งเป็น 3 ช่วงปี คือ ช่วงปี 2535-2544, 2545-2554 และ 2555-2566 พบว่า มีการกระทำความผิดกับสัตว์ป่ากลุ่มช้าง (Elephantidae) สูงที่สุดในทุกช่วงปี และเมื่อพิจารณาสถานการณ์การตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางที่ได้จากสัตว์ป่ากลุ่มช้างในช่วงปี 2559-2561 ซึ่งเป็นช่วงแรกของการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2558 เป็นช่วงเดียวที่จำนวนครั้งของการตรวจยึดของกลางกลุ่มช้างลดลงเป็นอันดับสองรองจากสัตว์ในกลุ่มเสือและแมว (Felidae) และหลังจากที่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2558 ร่วมกับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 (ในช่วงปี 2563-2566) ไม่มีการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางกลุ่มช้างจากการลักลอบนำเข้า และนำเข้าที่เกี่ยวเนื่องกับประเทศไทยได้อีกเลย สำหรับวิธีการขนส่งที่นิยมใช้ลักลอบค้าที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้ช่องทางขนส่งทางบก และทางอากาศ โดยประเทศไทยเกี่ยวข้องในฐานะเป็นประเทศนำเข้า นำผ่าน และส่งออก ซึ่งการลักลอบค้าสัตว์ป่าในปัจจุบันของประเทศไทยใช้ช่องทางการค้าออนไลน์มากขึ้น และการค้าสัตว์ป่าส่วนใหญ่เพื่อเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยง ซึ่งมีทั้งสัตว์ป่าในประเทศและสัตว์ป่าต่างประเทศที่ลักลอบนำเข้า และการเลี้ยงสัตว์ป่าเพื่อการค้ามีการผสมข้ามสายพันธุ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า ทำให้ผลผลิตที่ได้จากการผสมข้ามสายพันธุ์ไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายของประเทศไทย ตลอดจนยากต่อการตรวจสอบชนิดพันธุ์และระบุแหล่งที่มาของสัตว์ป่าของกลาง ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้ครอบคลุมสัตว์ป่าที่ได้จากการผสมข้ามสายพันธุ์ ตลอดจนพัฒนาเทคนิคการตรวจสอบสัตว์ป่าผสมเหล่านั้นด้วย โดยกลุ่มสัตว์ป่าที่ควรมีมาตรการเฝ้าระวังการลักลอบค้าอย่างเข้มงวด 3 อันดับแรกของประเทศไทย ได้แก่ ช้าง นกปรอด (Pycnonotidae) และสัตว์ในกลุ่มเสือและแมว ตามลำดับ

คำสำคัญ: การลักลอบค้าสัตว์ป่า การล่าสัตว์ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า สัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง สัตว์ป่าควบคุม การค้าสัตว์ป่าออนไลน์ การต่อต้านการค้าสัตว์ป่า

¹ สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

² สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

³ ศูนย์ข่าวกรองอาชญากรรมสัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรุงเทพมหานคร

The Situation of Wildlife Trafficking and Enforcement Laws of Thailand for Wildlife Protection

Kitichaya Penchart¹ Sirirat Choosakoonkriang² & Charoenchai Tothaisong³

Received Date: March 15, 2024 Revised Date: June 14, 2024 Accepted Date: June 17, 2024

Abstract

Thailand presently enforces the Elephant Ivory Tusks Act, B.E. 2558 (2015) and the Wild Animal Conservation and Protection Act, B.E. 2562 (2019) to protect Thai wildlife and wildlife controlled under the CITES Convention. The Wild Animal Conservation and Protection Act, B.E. 2562 (2019) is not yet fully enforced, and licenses issued under the Wild Animal Conservation and Protection Act, B.E. 2535 (1992) are still valid. During the enforcement of the mentioned Act, the highest number of crimes against elephant wildlife (Elephantidae) consistently occurred throughout three periods: 1992-2001, 2002-2011, and 2012-2023, indicating a pattern of wildlife trafficking in Thailand. From 2016 to 2018, during the initial period of enforcing the Elephant Ivory Tusks Act, B.E. 2558 (2015), there was a decrease in the number of wildlife seizures from elephants. During this period, the number of seized items from elephants ranked second after Felidae, marking the only time this has happened. Since the Elephant Ivory Tusks Act, B.E. 2558 (2015) and the Wild Animal Conservation and Protection Act, B.E. 2562 (2019) came into effect (between 2020 and 2023), there have been no seizures of elephant tusks from illegal import or transit involving Thailand. Wildlife smuggling methods related to Thailand commonly use land and air transportation for import, transit, and export. Also, there is a growing reliance on online trade for wildlife trafficking in Thailand. The wildlife smuggling discovered in Thailand involves the trafficking of local species and the illegal import of exotic wildlife for pets, including crossbreeding to enhance the animals' value. As a result, products obtained through crossbreeding of different species are not protected by law in Thailand. Also, it is difficult for species identification and the source of seized wildlife. Therefore, the law should be updated to include regulations for wild animals obtained through interbreeding, along with the development of techniques for examining these hybrid animals. The three wildlife groups in Thailand that require strict monitoring for illegal trade are elephants, bulbuls (Pycnonotidae), and Felidae.

Keywords: Wildlife Trafficking, Hunting, Wild Animal Conservation and Protection Act, Conserved Wild Animal, Protected Wild Animal, Controlled Wild Animal, Wildlife Trafficking Online, Combating Wildlife Trafficking

¹ Forensic Science and Criminal Justice, Faculty of Science Silpakorn University, Sanam Chandra Palace, Nakhon Pathom (Corresponding author)

² Forensic Science and Criminal Justice, Faculty of Science Silpakorn University, Sanam Chandra Palace, Nakhon Pathom

³ Wildlife Crime Intelligence Unit, Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, Bangkok

1. บทนำ (Introduction)

ในอดีตประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าไม้และสัตว์ป่า การล่าสัตว์ป่าเพื่อการดำรงชีพ การถางป่าเพื่อการเพาะปลูกและปลูกสร้างที่อยู่อาศัยสามารถทำได้อย่างเสรี จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และยุคการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกในการล่าสัตว์ป่าเป็นเกมกีฬาซึ่งเป็นที่นิยมของชนชั้นสูง มีการใช้อาวุธปืนที่ทันสมัยในการล่า ตลอดจนเริ่มมีการล่าสัตว์ป่าเพื่อการค้า (พระธรรมปิฎก, 2542) จนสัตว์ป่าหลายชนิดลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว และบางชนิดสูญพันธุ์ไปจากประเทศไทย เช่น สมัน และกุปรี (วิมุติ วสะหลาย, 2566; นูรซาลปิยะห์ เซ็ง, 2564) ประเทศไทยจึงได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าขึ้นเป็นฉบับแรกในปี 2503 ซึ่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว รวมถึงกฎหมายลำดับรองเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายรัดกุมมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันประเทศไทยบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ท่ามกลางสถานการณ์ที่สัตว์ป่าและถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าในธรรมชาติเหลือจำนวนไม่มาก ขณะเดียวกันปัญหาการลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่ายังคงดำเนินเรื่อยมาและขยายเครือข่ายการค้า รวมถึงมีการลักลอบค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนวิธีการและช่องทางการขนส่ง เพื่อหลบเลี่ยงการตรวจพบจากเจ้าหน้าที่ โดยใช้รูปแบบการค้าในช่องทางออนไลน์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก (Facebook) (Sharma et al., 2019) ทั้งนี้เนื่องจากความเชื่อ ค่านิยมในการบริโภคสัตว์ป่าเพื่อเป็นยารักษาโรค ตลอดจนใช้ชิ้นส่วนของสัตว์ป่าเป็นเครื่องรางของขลัง เครื่องประดับ ได้แก่ งาช้าง หนังและเขี้ยวเสือโคร่ง (USAID Wildlife Asia, 2018) รวมถึงการซื้อขายสัตว์ป่าที่มีชีวิต โดยเฉพาะการลักลอบนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อนำมาเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยง (Krishnasamy & Stoner, 2016) แต่เนื่องจากประเทศไทยได้ร่วมลงนามในข้อตกลงความร่วมมือการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ในอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ หรืออนุสัญญาไซเตส (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora; CITES) จึงมีพันธกิจในการควบคุมการนำเข้า (Import) การนำผ่าน (Transit) และการส่งออก (Export) ชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าที่อยู่ในบัญชีควบคุมการค้าของอนุสัญญาไซเตส (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566) ดังนั้น การทราบถึงแนวโน้มของสถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่า ชนิดของสัตว์ป่าที่เป็นเป้าหมาย ช่องทางและเส้นทางการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่มีความเชื่อมโยงกับประเทศไทย รวมถึงสถิติจำนวนครั้งการลักลอบค้าสัตว์ป่าในช่วงต่าง ๆ หลังจากการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย วางแผนป้องกันและเฝ้าระวังการลักลอบค้าสัตว์ป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับบทความนี้จะอธิบายถึงความเป็นมาของพัฒนาการกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ป่า เริ่มตั้งแต่การประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่ยังคงมีบทบาทในการควบคุมการลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าของประเทศไทยในปัจจุบัน พร้อมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์การลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในช่วงต่าง ๆ ทั้งหมด 3 ช่วง คือ 1) ช่วงต้นของการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 (ระหว่างปี 2535-2544) 2) ช่วงกลางของการบังคับใช้

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 (ระหว่างปี 2545-2554) และ 3) ช่วงรอยต่อของการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ร่วมกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 (ระหว่างปี 2555-2566) รวมถึงวิเคราะห์แนวโน้มจากข้อมูลสถิติของกลุ่มสัตว์ป่าที่ตรวจยึดได้จากการลักลอบค้าในแต่ละช่วง ตลอดจนทำการเปรียบเทียบสถิติจำนวนครั้งการตรวจพบของกลาง (Discovery) ที่ได้จากการกระทำผิดภายในประเทศและระหว่างประเทศ ได้แก่ การลักลอบนำเข้า นำผ่าน และส่งออก งาช้างและสัตว์ป่ากลุ่มต่าง ๆ ช่วงก่อนและหลังมีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 แนวโน้มกลุ่มสัตว์ป่าที่มีการลักลอบค้ามากที่สุดในปัจจุบัน สถานการณ์การลักลอบค้าชนิดสัตว์ป่าของประเทศไทยที่ศูนย์การศึกษาเพื่อการป้องกันประเทศชั้นสูง (Center for Advanced Defense Studies; C4ADS) เผ่าหวังเป็นพิเศษ วิธีการในการลักลอบค้า เส้นทางการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศ และช่องทางการค้า ตลอดจนปัญหาอุปสรรคการเผ่าหวังการลักลอบค้าสัตว์ป่าและการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าของประเทศไทย ทั้งนี้ การวิเคราะห์แนวโน้มต่าง ๆ อ้างอิงข้อมูลทางสถิติจากการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางจากกรณีการลักลอบล่าและค้า รวมถึงการกระทำผิดกับสัตว์ป่าในกรณีอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่า จนนำมาสู่การล่า หรือการครอบครองสัตว์ป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งข้อมูลสถิติดังกล่าวมีการรวบรวมไว้ในฐานข้อมูลระดับนานาชาติทั้งหมด 3 ฐานข้อมูล ดังนี้

1) ฐานข้อมูล Wildlife Trade Portal จากองค์กร TRAFFIC International เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมสถิติเกี่ยวกับการกระทำผิดกับสัตว์ป่าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศทั่วโลก สามารถค้นหาสัตว์ป่าของกลางได้เป็นรายชนิดพันธุ์ (Species) หรือกลุ่มสัตว์ (Family) สำหรับข้อมูลการตรวจยึดสัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยมีการบันทึกไว้ตั้งแต่ปี 2530 จนถึงปัจจุบัน (ปี 2567) (TRAFFIC International, 2024)

2) ฐานข้อมูล C4ADS จากศูนย์การศึกษาเพื่อการป้องกันประเทศชั้นสูง ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมสถิติเกี่ยวกับการกระทำผิดกับสัตว์ป่าระหว่างประเทศทั่วโลก ซึ่งมีการอัปเดตข้อมูลทุกสัปดาห์ โดยมุ่งเน้นกลุ่มสัตว์ป่าของกลางเป้าหมายหลัก 6 ประเภท ได้แก่ งาช้าง เสือดาว (Panthera Pardus) สิงโต (Panthera Leo) ลิ่น แรด และเสือโคร่ง (Panthera Tigris) มีสถิติจำนวนครั้งการตรวจยึดช่องทางและวิธีการที่ใช้ขนส่ง ซึ่งมีการรวบรวมข้อมูลไว้ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน (ปี 2567) (C4ADS, 2024)

3) ฐานข้อมูล The USAID Reducing Opportunities for Unlawful Transport of Endangered Species (ROUTES) ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมสถิติเกี่ยวกับการกระทำผิดกับสัตว์ป่าระหว่างประเทศทั่วโลก โดยจำแนกประเภทของสัตว์ป่าของกลางทั้งหมด 6 ประเภท ได้แก่ งาช้าง นอแรด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ลิ่น สัตว์ทะเล และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ซึ่งสามารถแสดง กราฟิคแผนที่เส้นทางการลักลอบขนส่งสัตว์ป่าของกลางได้ รวมถึงช่องทาง และวิธีการที่ใช้ขนส่ง สำหรับข้อมูลการตรวจยึดสัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยมีการรวบรวมข้อมูลไว้ตั้งแต่ปี 2552 จนถึงปี 2564 (ROUTES, 2021)

2. พัฒนาการกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ป่า

ประเทศไทยเริ่มมีการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย สินค้าส่งออกของประเทศไทยที่สำคัญที่ได้จากสัตว์ป่าในสมัยสุโขทัย ได้แก่ งาช้าง นอแรด หนังสัตว์ กระดุกสัตว์ (Saengnuson, 2016) ดังนั้น การล่าสัตว์ป่าจึงถือเป็นวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน แต่เดิมการล่าสัตว์ของคนไทยเป็นการล่าเพื่อการดำรงชีพ เช่น การล่าสัตว์เป็นอาหาร ยารักษาโรค เครื่องรางของขลังตามความเชื่อ การคล้องช้างป่าเพื่อใช้ในการทำศึกสงคราม เนื่องจากสมัยนั้นประชากรคนไทยยังมีจำนวนไม่มาก ประกอบกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของคนในสังคมไทยที่เชื่อว่า สัตว์ป่าและต้นไม้มีเทวดาเทพารักษ์คุ้มครอง หากมีการล่าสัตว์จะต้องบอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขาก่อน ซึ่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากป่าในสมัยนั้นสามารถกระทำได้อย่างเสรี ทั้งการล่าสัตว์และการถางป่าที่เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าเพื่อสร้างชุมชนที่อยู่อาศัยของตนเอง ยังไม่มีกฎหมายใด ๆ ควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าไม้และสัตว์ป่า กระทั่งช้างป่าในประเทศไทยลดลงเป็นอย่างมากจากการล่า ประเทศไทยจึงได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาช้างป่า ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2443) และพระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า พ.ศ. 2464 เพื่อเป็นกฎหมายสำหรับควบคุมการจับ การป้องกันอันตราย และการบำรุงพันธุ์ช้างป่าในประเทศไทย (สำนักงานกฤษฎีกา, 2556) โดยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าประมาณ 60% และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงปี 2485-2504 ประชากรคนไทยเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการแก่งแย่งทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมีจำนวนมากไม่สามารถฟื้นตัวได้ทันและลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศไทยในขณะนั้นเหลือพื้นที่ป่าเพียง 29.01% โดยเฉพาะในยุคล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก นิยมล่าสัตว์ป่าเพื่อเกมกีฬาด้วยอาวุธที่มีประสิทธิภาพสูง (พระธรรมปิฎก, 2542) และในปี 2503 ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ขึ้น นับเป็นกฎหมายที่ให้การคุ้มครองสัตว์ป่าในภาพรวมฉบับแรกที่ใช้บังคับของประเทศไทย หลังจากนั้นได้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ป่าให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงต่าง ๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่ใช้บังคับล่าสุดของประเทศไทย

2.1 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ใช้บังคับเป็นระยะเวลา 26 ปี คือ ช่วงระหว่างปี 2535-2561 ในพระราชบัญญัตินี้มีการควบคุมการนำเข้า นำผ่าน และส่งออก สัตว์ป่าหรือซากสัตว์ป่าด้วย โดยจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมถึงกำหนดชนิดสัตว์ป่าสงวนเพิ่มจากเดิมอีก 6 ชนิด ทำให้ประเทศไทยมีสัตว์ป่าสงวนทั้งหมด 15 ชนิด ส่วนสัตว์ป่าคุ้มครองมีเพียงประเภทเดียวเท่านั้น การกำหนดชนิดเป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546 ซึ่งสัตว์ป่าทุกประเภทไม่สามารถล่าเพื่อเกมกีฬาได้อีกต่อไป ถึงกระนั้นชนิดสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ยังคงเป็นชนิดพันธุ์ที่มีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยเท่านั้น อย่างไรก็ตามในช่วงนี้เริ่มมีระบบการขนส่งที่รวดเร็วทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ ทำให้สัตว์ป่าที่ลักลอบนำเข้ามาประเทศไทยมีหลากหลายชนิด รวมถึงสัตว์ป่าและซากสัตว์ป่าชนิดที่ไม่ได้มีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยด้วย (Exotic animal) สัตว์ป่าต่างประเทศหลายชนิดเป็นสัตว์ป่าควบคุมตามบัญชีไซเตสถูกนำเข้ามาเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยง ตลอดจนมีการลักลอบนำเข้าซาก

สัตว์ป่าโดยเฉพาะงาช้างแอฟริกาที่แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์งาช้างขายปะปนกับผลิตภัณฑ์งาช้างบ้านของไทย ที่จดทะเบียนตัวรูปพรรณ ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 มากไปกว่านั้นการค้าสัตว์ป่ามีเครือข่าย เชื่อมโยงทั่วโลกผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับได้ไม่ครอบคลุมกับทุก สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอีกต่อไป

2.2 พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558

ในปี 2557 ประเทศไทยถูกจับตาจากคณะกรรมการอนุสัญญาไซเตส เนื่องจากประเทศไทยเป็น แหล่งค้างาช้างและผลิตภัณฑ์จากงาช้างขนาดใหญ่ ประกอบกับมีการตรวจยึดการลักลอบนำงาช้างได้ จำนวนมาก จากข้อมูลการสำรวจตลาดค้างาช้างในประเทศไทยระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม 2556 ประเทศไทย มีจำนวนร้านค้างาช้างเพิ่มขึ้นมาก และมีจำนวนผลิตภัณฑ์งาช้างที่ขายในร้านเพิ่มขึ้นมากกว่าสามเท่าตัวในเวลา เพียง 1 ปี ซึ่งคาดคะเนได้ว่า ผลิตภัณฑ์งาช้างที่ขายนั้นอาจมีจำนวนมากกว่าช้างบ้านที่มีการจดทะเบียนตัว รูปพรรณตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 นอกจากนี้ในช่วงระหว่างปี 2552-2554 ประเทศไทย มีการตรวจยึดงาช้างได้มากกว่า 500 กิโลกรัม (นาโอมิ โด็ค, 2557) ดังนั้น ตลาดค้างาช้างในประเทศไทยจึง อาจถูกใช้เป็นช่องทางเอื้อให้เครือข่ายอาชญากรรมสัตว์ป่าใช้เป็นแหล่งฟอกงาช้างที่ลักลอบนำเข้ามาแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์งาช้างขายอย่างถูกกฎหมาย ประเทศไทยขณะนั้นจึงตกอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการถูกคว่ำบาตรทางการค้า โดยคณะกรรมการอนุสัญญาไซเตสได้ยื่นเงื่อนไขให้ประเทศไทยออกมาตรการควบคุมป้องกันการ ฟอกงาช้างที่ลักลอบนำเข้า หากประเทศไทยยังไม่มีมาตรการควบคุมดังกล่าวภายในระยะเวลา 1 ปี ประเทศไทยจะต้องสูญเสียรายได้มากกว่า 9,700 ล้านบาทต่อปี จากการถูกคว่ำบาตรทางการค้า (องค์การสัตว์ป่า โลกสากลแห่งประเทศไทย, 2557) ในครั้งนั้นประเทศไทยได้เร่งตราพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ขึ้น บังคับ ให้ผู้ครอบครองงาช้าง และ/หรือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้างมาจดทะเบียนครอบครอง และมีการประกาศให้ช้าง แอฟริกา (*Loxodonta africana*) เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองเช่นเดียวกับช้าง (*Elephas maximus*) หรือช้างเอเชีย ซึ่งเป็นช้างชนิดพันธุ์ของไทย ตามกฎกระทรวง กำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2558 (ฉบับที่ 3) ทั้งนี้มีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการค้า การครอบครอง การนำเข้า การส่งออก และการนำผ่านงาช้างหรือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้าง เพื่อมิให้งาช้างหรือผลิตภัณฑ์งาช้างที่ถูกลักลอบนำเข้ามาวางขายปะปนกับงาช้างที่ ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย นั่นคืองาช้างหรือผลิตภัณฑ์งาช้างที่ได้มาจากช้างตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ และในปีเดียวกันนี้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้ดำเนินการเผาทำลายงาช้างและผลิตภัณฑ์ งาช้างของกลางที่ตรวจยึดได้กว่า 2 ตัน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่า ประเทศไทยต่อต้านการลักลอบค้างาช้าง รวมถึงมีการรณรงค์ให้หยุดการซื้อขายงาช้างที่ผิดกฎหมาย (องค์การสัตว์ป่าโลกสากลแห่งประเทศไทย, 2558) นอกจากนี้ในปีถัดมา (ปี 2559) ได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 60/2559 เรื่อง มาตรการ ป้องกันการนำงาช้างปามาสมมติเป็นช้างบ้าน ใช้บังคับเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2559 โดยได้กำหนดระยะเวลาให้ เจ้าของช้างนำช้างพาหนะมาขึ้นทะเบียนและเก็บตัวอย่างเลือดเพื่อตรวจสอบพันธุกรรมภายในเวลาหนึ่งร้อย แปรตสิบวันนับตั้งแต่คำสั่งนี้มีผลใช้บังคับ ซึ่งคำสั่งนี้มีเจตนารมณ์เดียวกับพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 เพื่อมิให้ประเทศไทยถูกระงับการนำเข้าและส่งออกสัตว์ป่าและพืชป่าควบคุมตามอนุสัญญาไซเตส อันจะส่งผล

กระทบต่อเศรษฐกิจและความน่าเชื่อถือของประเทศได้ ผลจากการดำเนินการดังกล่าวทั้งหมดทำให้ประเทศไทยไม่ถูกคว่ำบาตรทางการค้าจากคณะกรรมการไอเซตส์

2.3 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เพื่อปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าของไทยให้รัดกุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยได้กำหนดชนิดสัตว์ป่าสงวนทั้งหมด 19 ชนิด สำหรับสัตว์ป่าคุ้มครองนั้นยังคงอ้างอิงชนิดสัตว์ป่าตามกฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546 ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยอนุโลม จนกว่าจะมีกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ประกาศใช้ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าควบคุมตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าควบคุม พ.ศ. 2565 ซึ่งสัตว์ป่าควบคุมเหล่านี้เป็นสัตว์ป่าที่มีแหล่งกระจายพันธุ์นอกประเทศไทยและเป็นชนิดสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ โดยกำหนดให้ผู้ครอบครองสัตว์ป่าควบคุมซึ่งต้องมีมาตรการควบคุมที่เหมาะสมจำนวน 67 ชนิด ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดชนิดสัตว์ป่าควบคุมที่ต้องแจ้งการครอบครอง พ.ศ. 2565 จะต้องได้รับอนุญาตครอบครองจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ถึงกระนั้น พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฉบับล่าสุดของประเทศไทยที่บังคับใช้ซึ่งอยู่ในระหว่างการร่างกฎหมายลำดับรอง ได้แก่ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ระเบียบ และหลักเกณฑ์ในการขออนุญาตดำเนินการต่าง ๆ กับสัตว์ป่า จึงยังมีสภาพบังคับใช้บังคับได้ไม่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการเพิ่มอัตราโทษที่สูงขึ้นมากจากพระราชบัญญัติฉบับก่อน ๆ ในกรณีลักลอบล่า ค้า นำเข้าหรือส่งออกสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง และสัตว์ป่าควบคุมโดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้ฝ่าฝืนมีโทษตามมาตรา 89 หรือ มาตรา 93 จำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับผู้ครอบครองสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้ฝ่าฝืนมีโทษตามมาตรา 92 จำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ในส่วนกฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติฉบับนี้มีความชัดเจนและรัดกุมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระเบียบการครอบครองสัตว์ป่าและซากสัตว์ป่า ระเบียบการดำเนินการกับสัตว์ป่าและซากสัตว์ป่า ระเบียบการนำเข้า นำผ่าน ส่งออก สัตว์ป่าประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

3. สถานการณ์การลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าของประเทศไทยในช่วงต่าง ๆ

ก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นช่วงยุคก่อนมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตลาดนัดจตุจักรถือเป็นแหล่งใหญ่ของการลักลอบค้าสัตว์ป่าของประเทศไทย จากการสำรวจตลาดค้าสัตว์ป่าในช่วงปี 2530-2531 มีการวางขายสัตว์ป่าอย่างเปิดเผย สัตว์ป่าที่วางขายมีทั้งซากสัตว์ป่าและสัตว์ป่าที่มีชีวิตจำนวนมาก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากเขาสัตว์ หนังเสือ และนกป่าชนิดต่าง ๆ (เพชร มโนปวิตร, 2558) ในช่วงปี 2511-2531 มีรายงานการสำรวจการลักลอบค้านกป่าในตลาดนัดจตุจักรวันพุธหลากหลายชนิด ซึ่งหลังจากบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ประกอบกับเริ่มมีการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสารพบว่า การค้าสัตว์ป่าในตลาดนัดจตุจักรลดลง จนกระทั่งช่วงยุคที่มีการติดต่อสื่อสารด้วยระบบอินเทอร์เน็ต ในปี 2559 มีการลักลอบค้าสัตว์ป่าในช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น (Siriwat & Nijman, 2020) จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติการตรวจยึดสัตว์ป่ากลางที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยจากฐานข้อมูล Wildlife Trade Portal สามารถนำมาใช้วิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์การลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าของประเทศไทยหลังบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

3.1 ช่วงบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 (ระหว่างปี 2535-2544)

ช่วงระยะเวลา 10 ปีแรกของการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ถือเป็นช่วงรอยต่อระหว่างยุคก่อนมีอินเทอร์เน็ต จากสถิติการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางระหว่างปี 2535-2544 สามารถตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางได้ทั้งหมด 27 ครั้ง รวมชนิดสัตว์ทั้งหมด 27 กลุ่ม (Family) โดยกลุ่มสัตว์ป่าที่ตรวจยึดได้จำนวนครั้งมากที่สุด 10 กลุ่มแรก ได้แก่ ช้าง (Elephantidae) จระเข้ (Crocodylidae) งูพิษเขี้ยวหน้า (งูเห่า) (Elepidae) นกกระต๊ว (Cacatuidae) เต่าทะเล (Cheloniidae) เสือและแมว (Felidae) เต่าบก (Testudinidae) หอยมือเสือ (Tridacnidae) ปะการัง (Tubiporidae) และ เหยี่ยวและอินทรี (Accipitridae) ตามลำดับ (ภาพที่ 1) ซึ่งของกลางที่ตรวจยึดได้มากที่สุดเป็นของกลางประเภทงาช้างและผลิตภัณฑ์จากงาช้าง โดยเฉพาะการลักลอบนำงาช้างจากประเทศแอฟริกา 3 ครั้ง จำนวนมากถึง 895 กิโลกรัม รองลงมา เป็นของกลางประเภทผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากหนังจระเข้ และหนังชนิดต่าง ๆ ส่วนสัตว์ป่าของกลางอื่น ๆ ที่ตรวจยึดได้ เช่น เขี้ยวเสือโคร่ง เขี้ยวเสือดาว เขี้ยวหมีควาย (Ursus thibetanus) ไชนกชนิดต่าง ๆ นกที่มีชีวิต ฯลฯ โดยสามารถตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางเหล่านี้ได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ (TRAFFIC International, 2024) นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นแหล่งใหญ่ในการลักลอบส่งออกตะพาน้ำและเต่า โดยในช่วงปี 2537-2541 มีการจับตะพาน้ำและเต่าจากแหล่งอาศัยตามธรรมชาติในประเทศ ส่งมาขายที่ตลาดจตุจักรวันพุธ ซึ่งมีการส่งออกไปยังภัตตาคารในประเทศจีน ไต้หวัน และฮ่องกง (Van Dijk & Palasuwan, 2000) ในช่วงปี 2543-2544 สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทยได้มีการสำรวจการลักลอบค้าสัตว์ป่าในตลาดนัดจตุจักร มีการวางขายนกป่าซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองหลายชนิด ได้แก่ นกแก๊ก (Anthracoeros Albirostris) นกแก้วแล้วหูยาว (Hydromis Phayrei) นกกระต๊วใหญ่ปากเหลือง (Eophona Migratoria) นกกระรางคอดำ (Pterorhinus Chinensis) นกแก้วโม่ง (Psittacula Eupatria) และเหยี่ยวขาว (Elanus Caeruleus) ทั้งนี้ผู้ซื้อสามารถสั่งซื้อนกชนิดอื่น ๆ ตลอดจนสัตว์ป่าขนาดใหญ่ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมที่หายาก หรืออยู่ในบัญชีสัตว์ป่าสงวนได้ โดยผู้ขายจะแอบซ่อนสินค้าเหล่านี้ไว้หลังร้าน ผู้ซื้อที่คุ้นเคยกับผู้ขายสามารถเดินเข้าไปเลือกซื้อสินค้าสัตว์ป่าที่

ต้องการได้ ชนิดของสัตว์ป่าที่เสนอขายมีทั้งสัตว์ป่าสงวน และสัตว์ป่าคุ้มครอง ได้แก่ สมเสร็จ (Tapirus Indicus) แมวป่า (Felis Chaus) เสือโคร่ง รวมถึงนกป่าชนิดต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการลักลอบส่งออกตามแนวชายแดนอีกด้วย (เพชร มโนปวิตร, 2558)

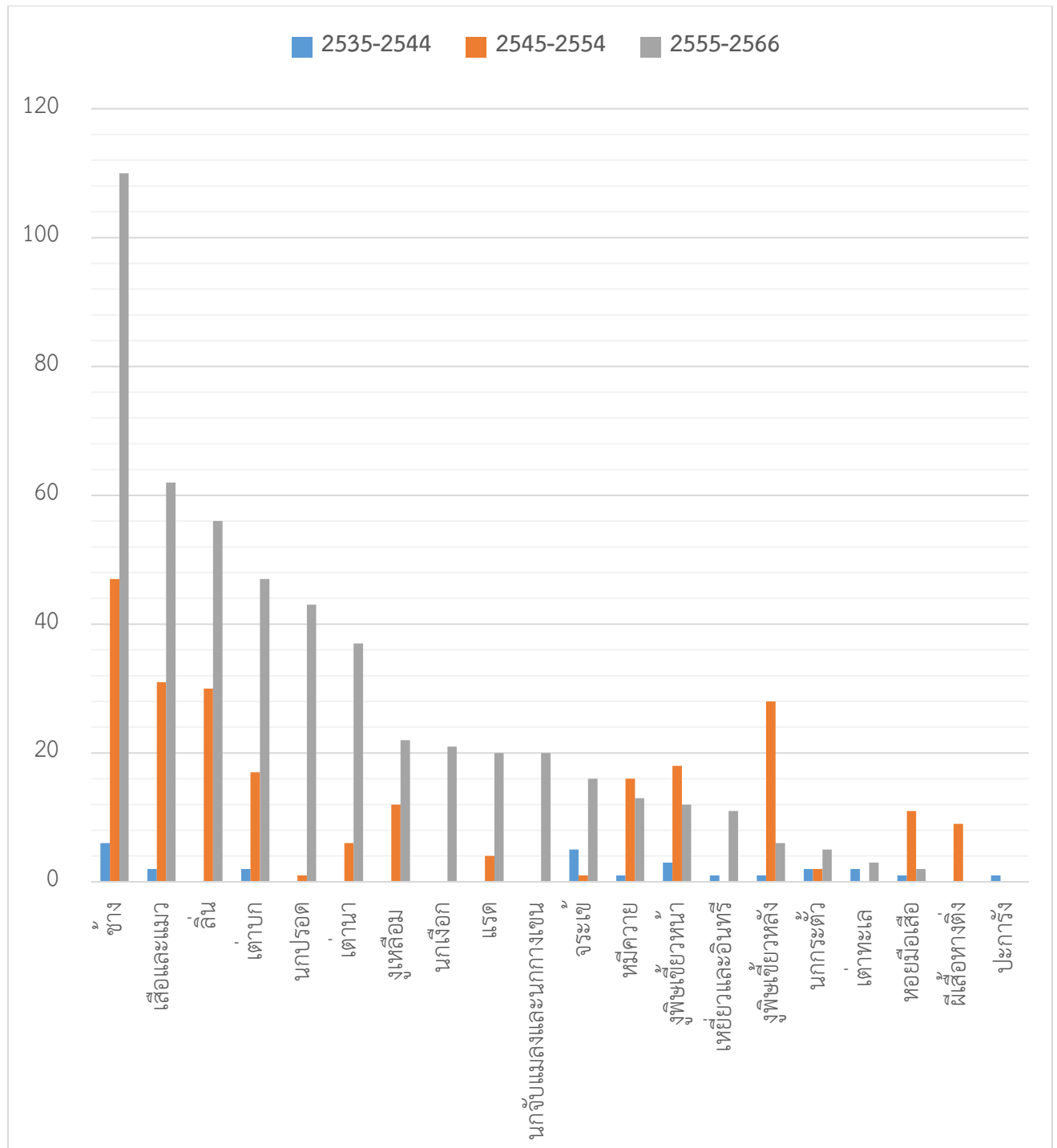
3.2 ช่วงบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 (ระหว่างปี 2545-2554)

จากสถิติจำนวนครั้งที่สามารถตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางระหว่างปี 2545-2554 ได้จำนวนทั้งหมด 257 ครั้ง รวมชนิดสัตว์ทั้งหมด 54 กลุ่ม โดยประเภทสัตว์ป่าของกลางที่ตรวจยึดได้จำนวนครั้งมากที่สุด 10 อันดับแรกยังคงเป็นของกลางประเภทงาช้าง รองลงมาเป็นสัตว์ป่าจำพวกเสือและแมว ลิ่น (Manidae) งูพิษเขี้ยวหลัง (งูลายสอ) (Colubridae) งูพิษเขี้ยวหน้า เต่าบก หมี (Ursidae) งูเหลือม (Pythonidae) หอยมือเสือ และผีเสื้อหางติ่ง (Papilionidae) ตามลำดับ (TRAFFIC International, 2024) (ภาพที่ 1) และจากการสำรวจการซื้อขายสัตว์ป่าในตลาดนัดจตุจักรพบว่า ยังมีการลักลอบค้าสัตว์ป่าอยู่หลายชนิด โดยสัตว์ป่าที่ลักลอบค้ามีทั้งสัตว์ป่าในประเทศและสัตว์ป่าต่างประเทศ ซึ่งนิยมนำมาเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยง เช่น พวกเต่าต่างประเทศชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีการลักลอบนำเข้ามาจากประเทศมาดากัสการ์และแถบแอฟริกา ซึ่งเกือบทั้งหมดจัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองในบัญชีไซเตสทั้งสิ้น (Nijman & Shepherd, 2007) เนื่องจากในช่วงนี้มีความต้องการงาช้างจำนวนมาก ทำให้งาช้างมีราคาสูง จึงมีการนำวัสดุเลียนแบบมาขายเทียบมาขายปะปนกับงาช้างแท้ วัสดุเลียนแบบที่สามารถพบได้ทั่วไปตามตลาดค้างาช้างมีตั้งแต่พลาสติก เรซิน เขี้ยวออลรัส รวมถึงกระดูกวัว (Sim & Baker, 2011) นอกจากนี้ยังพบว่า มีการลักลอบล่าเสือโคร่ง รวมถึงเสือขนาดใหญ่ชนิดอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก โดยพื้นที่ที่มีการลักลอบล่าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าคุ้มครองของประเทศไทยและพม่า ซึ่งเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เชื่อมต่อกันระหว่างประเทศ และลักลอบขนส่งสินค้าผ่านตามแนวชายแดนมาเลเซีย พม่า ไทย ลาว และเวียดนาม ไปยังประเทศจีน โดยมีตลาดค้าสัตว์ป่าตามแนวชายแดนรับช่วงกระจายสินค้าไปยังประเทศเป้าหมาย ตลาดค้าสัตว์ป่าตามแนวชายแดนของไทยและประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดเกาะสอง (Kawthaung) ตั้งอยู่ในประเทศพม่าตรงข้ามกับจุดผ่านแดนถาวรระนอง จังหวัดระนอง ตลาดเจดีย์สามองค์ ตั้งอยู่บริเวณจุดผ่านแดนชั่วคราวเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี ตลาดท่าขี้เหล็ก (Tachileik) ตั้งอยู่ในประเทศพม่าตรงข้ามกับจุดผ่านแดนถาวรแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตลาดเวียงทอง (Vieng Thong) ตั้งอยู่ในประเทศลาว ตรงข้ามกับจังหวัดบึงกาฬ ตลาดท่าแขก (Thakek) ตั้งอยู่ในประเทศลาว ตรงข้ามกับจังหวัดนครพนม และตลาดชองเม็ก (Chong Mek) ตั้งอยู่บริเวณจุดผ่านแดนถาวรชองเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี ผลิตภัณฑ์สัตว์ป่าที่ลักลอบค้าที่ได้มาจากสัตว์จำพวกเสือ ได้แก่ หนัง กระโหลก อู้งัน กระดูก และอวัยวะเพศผู้ของเสือ (Oswell, 2010)

3.3 ช่วงบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ร่วมกับพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 (ระหว่างปี 2555-2566)

จากสถิติจำนวนครั้งที่สามารถตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางระหว่างปี 2555-2566 ได้จำนวนทั้งหมด 553 ครั้ง รวมชนิดสัตว์ทั้งหมด 123 กลุ่ม โดยประเภทสัตว์ป่าของกลางที่มีจำนวนครั้งที่ตรวจยึดได้มากที่สุด 10 อันดับแรกยังคงเป็นกลุ่มช้าง รองลงมาเป็นสัตว์ป่าจำพวกเสือและแมว ลิ่น เต่าบก นกปรอด (Pycnonotidae) เต่านา (Bataguridae) งูเหลือม นกเงือก (Bucerotidae) นกจับแมลงและนกกาขง (Muscicapidae) และแรด (Rhinocerotidae) ตามลำดับ (ภาพที่ 1) (TRAFFIC International, 2024) โดยในปี 2558 มีรายงานการสำรวจการค้าสัตว์ป่าในตลาดนัดจตุจักร จากร้านค้าทั้งหมด 45 ร้าน พบว่ามีการขายนกมากกว่า 1,000 ตัว มีชนิดพันธุ์ที่หลากหลายมากถึง 117 ชนิด เป็นนกพื้นเมืองของประเทศไทย 61 ชนิด และอีก 56 ชนิด เป็นนกที่มีการกระจายพันธุ์ในแถบอเมริกาใต้ ได้แก่ นกแก้วชนิดต่าง ๆ นกทูแคน (Toucans) ชนิดนกท้องถิ่นและนกต่างถิ่นที่วางขายมากกว่าครึ่งจัดอยู่ในบัญชีไซเตสหมายเลข 1 ซึ่งตามข้อตกลงของอนุสัญญาฯ ห้ามนำเข้าหรือส่งออกเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าโดยเด็ดขาด ชนิดนกที่มีการวางขายมากที่สุด คือ นกเขาขาว (Geopelia Striata) และนกปรอดหัวโขน (Pycnonotus Jocosus) ซึ่งจัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองของประเทศไทย และอยู่ในบัญชีไซเตสหมายเลข 1 (Chng & Eaton, 2016) หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ได้มีการสำรวจตลาดค้าสัตว์ป่าที่ตลาดนัดจตุจักรในปี 2565 พบว่า มีการจำหน่ายสัตว์ป่าต่างประเทศจำนวนมากเพื่อเลี่ยงเป็นสัตว์เลี้ยง ได้แก่ หนูแกสบี้ (Guinea Pig) เมียร์แคต (Suricata Suricatta) ชูการ์ไกลเดอร์ (Petaurus Breviceps) คาปีบารา (Hydrochoerus Hydrochaeris) นกแอฟริกันเกรย์ (Psittacus Erithacus) ลิงมาโมเซท (Marmoset) แรคคูน (Procyon Lotor) นกแก้วตระกูลคอนัวร์ (Conure) นกแก้วมาคอร์ (Macaw) นกตระกูลแอมมะซอน (Amazon) และกระต่าย อย่างไรก็ตาม การค้าสัตว์ป่าต่างประเทศเหล่านี้มิได้มีความผิดตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 แต่อย่างใด นอกจากนี้ยังมีการขายนกปรอดหัวโขน ซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองของไทยด้วย ซึ่งผู้ค้ามีใบอนุญาตให้ครอบครองและค้าได้อย่างถูกกฎหมาย (กรมอุทยานแห่งชาติ, 2565)

สำหรับสถานการณ์การลักลอบค้างาช้างของประเทศไทยระหว่างปี 2555-2566 จากการวิเคราะห์สถิติการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางในฐานข้อมูลของ Wildlife Trade Portal พบว่า มีการตรวจยึดการลักลอบนำเข้า นำผ่านงาช้างจากประเทศทางแถบแอฟริกา เอเชีย และยุโรปมายังประเทศไทย โดยนำผ่านประเทศไทยไปยังประเทศเพื่อนบ้านของไทยและประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งหลังจากบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 (ปี 2563-2566) พบว่า กรณีการลักลอบนำเข้า และนำผ่านงาช้างของประเทศไทยลดลงอย่างมาก การตรวจยึดงาช้างส่วนใหญ่ได้จากกรณีการลักลอบค้าภายในประเทศ จนกระทั่งในปี 2566 ประเทศไทยไม่มีรายงานการตรวจยึดงาช้างของกลางได้อีกเลย (ตารางที่ 1) (TRAFFIC International, 2024)

ภาพที่ 1 แสดงประเภตสัตว์ป่าของกลางจำแนกตามตามกลุ่ม (Family) ที่สามารถตรวจยึดได้จำนวนครั้งสูงที่สุด 10 อันดับแรก ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ในช่วงปี 2535-2544 ปี 2545-2554 และปี 2555-2566

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนครั้งการตรวจยึดของกลางที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบล่าและค้าสัตว์ในกลุ่มช้าง (Elephantidae) ที่ตรวจยึดได้ทั้งภายในประเทศไทยและต่างประเทศ

ปี	จำนวนครั้ง ที่ตรวจยึด	การกระทำผิด ภายในประเทศไทย	จำนวนครั้งของการตรวจยึดกรณีการกระทำผิด			สถานะประเทศไทย			
			ระหว่างประเทศ			ตรวจพบ	ต้นทาง	นำผ่าน	ปลายทาง
			ประเทศต้นทาง (ครั้ง)	ประเทศนำผ่าน (ครั้ง)	ประเทศนำเข้า (ครั้ง)				
2555	9	2	แอฟริกา (5) เอเชีย (1) ยุโรป (1)	ยุโรป (2) แอฟริกา (2)	ตะวันออกกลาง (1) เอเชีย (6)	2	1	1	3
2556	11	1	แอฟริกา (6) ยุโรป (1) เอเชีย (3)	แอฟริกา (4) เอเชีย (4)	เอเชีย (9) อเมริกา (1)	3	1	3	3
2557	14	5	แอฟริกา (5) เอเชีย (4)	แอฟริกา (2) เอเชีย (1)	เอเชีย (9)	2	2	1	4
2558	6	1	แอฟริกา (5)	แอฟริกา (1) เอเชีย (3)	เอเชีย (5)	1	1	3	0
2559	4	1	แอฟริกา (3)	แอฟริกา (2)	เอเชีย (3)	0	0	0	3
2560	10	2	แอฟริกา (5) เอเชีย (3)	แอฟริกา (2) เอเชีย (2)	เอเชีย (8)	3	1	2	2
2561	9	6	แอฟริกา (1) เอเชีย (2)	เอเชีย (3)	เอเชีย (3)	0	0	1	2
2562	27	3	เอเชีย (22)	-	เอเชีย (1) ยุโรป (1)	0	22	0	2
2563	10	6	เอเชีย (4)	-	-	0	4	0	0
2564	6	5	เอเชีย (1)	-	-	0	1	0	0
2565	4	3	แอฟริกา (1)	เอเชีย (1)	เอเชีย (1)	0	1	0	0
2566	0	0	-	-	-	0	0	0	0

4. การเปรียบเทียบแนวโน้มจำนวนครั้งของการกระทำผิดเกี่ยวกับการลักลอบค้าสัตว์ป่า ก่อนและหลังการบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

สถิติจำนวนครั้งที่ตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยช่วง 3 ปีสุดท้ายก่อนบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ระหว่างปี 2555-2557 พบว่า จำนวนครั้งที่มีการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางจากการกระทำผิดภายในประเทศมีเพียง 38 ครั้ง ซึ่งเป็นสถิติต่ำที่สุดของการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางที่มีการกระทำผิดภายในประเทศ โดยในช่วง 3 ปีแรก ที่บังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ระหว่างปี 2559-2561 สามารถตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางได้มากถึง 118 ครั้ง อย่างไรก็ตามหลังจากที่บังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ในช่วง 3 ปีแรก ระหว่างปี 2563-2565 พบว่า จำนวนครั้งที่ตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางรวมทั้งหมดที่ได้จากการกระทำผิดภายในประเทศและระหว่างประเทศมีการตรวจยึดได้น้อยที่สุดเพียง 115 ครั้ง และจำนวนครั้งที่ตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางที่กระทำผิดระหว่างประเทศมีจำนวนต่ำที่สุด สอดคล้องกับสถิติการตรวจยึดของกลางประเภทช้าง สำหรับการกระทำผิดระหว่างประเทศพบว่า ประเทศไทยมีสถานะเป็นประเทศต้นทาง ประเทศนำผ่าน และประเทศปลายทาง (TRAFFIC International, 2024) (ตารางที่ 2) กลุ่มสัตว์ที่มีจำนวนครั้งของการตรวจยึดได้สูงสุด 3 อันดับแรกของช่วงปี 2555-2557 คือ ช้าง ลิน และ เต่าบก ช่วงปี 2559-2561 คือ เสือและแมว ช้าง และนกปรอด และในช่วงปี 2563-2565 คือ ช้าง นกปรอด และเสือและแมว ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงสถิติจำนวนครั้งการกระทำผิดกับสัตว์ป่าภายในประเทศและระหว่างประเทศ แบ่งเป็นช่วงก่อนและหลังบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และช่วงหลังการบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ร่วมกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

ปี	จำนวนครั้งที่ตรวจยึดได้	การกระทำผิดภายในประเทศ	การกระทำผิดระหว่างประเทศ			
			ตรวจพบ	ต้นทาง	นำผ่าน	ปลายทาง
2555-2557 *	141 ¹	38	25	35	16	26
2559-2561 **	193	118	18	20	15	22
2563-2565 ***	115 ²	81	6	21	1	5

หมายเหตุ * หมายถึง ช่วงก่อนบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

** หมายถึง ช่วงหลังบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และก่อนบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

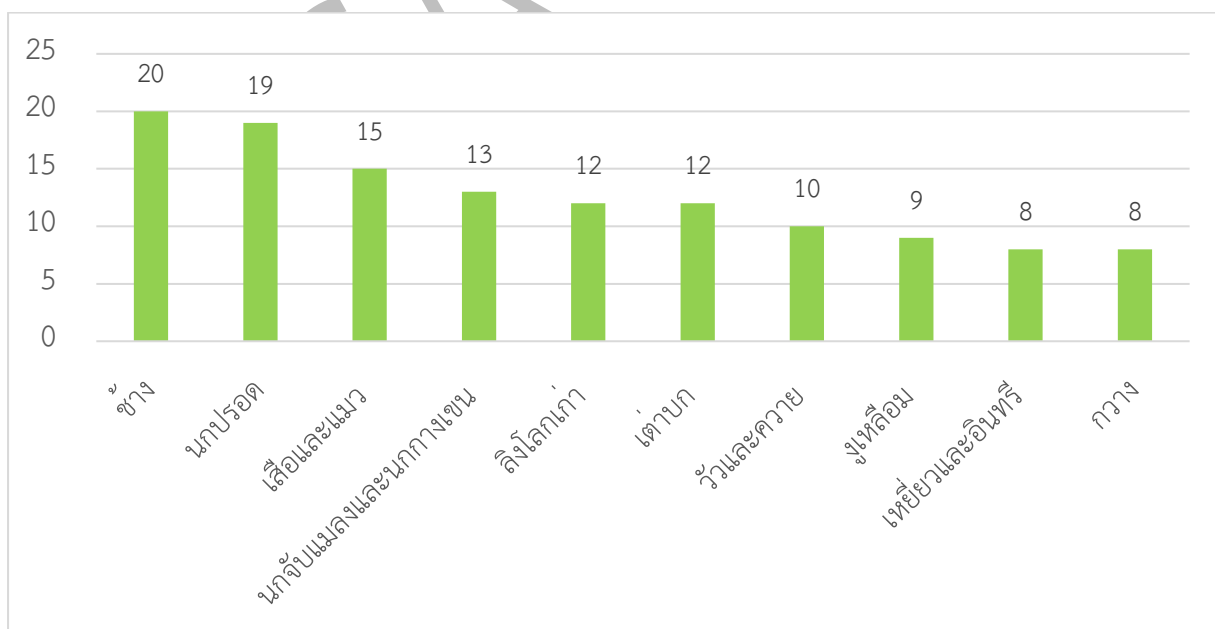
*** หมายถึง ช่วงหลังบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

¹ หมายถึง มีเครือข่ายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการตรวจยึด 1 ครั้ง (Association)

² หมายถึง จับกุมผู้ต้องหาได้ในประเทศไทย 1 ครั้ง (Arrested at)

5. สถิติกลุ่มสัตว์ป่าของกลางที่ตรวจยึดได้จากการกระทำผิดภายในประเทศและระหว่างประเทศในช่วงการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2558 ร่วมกับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

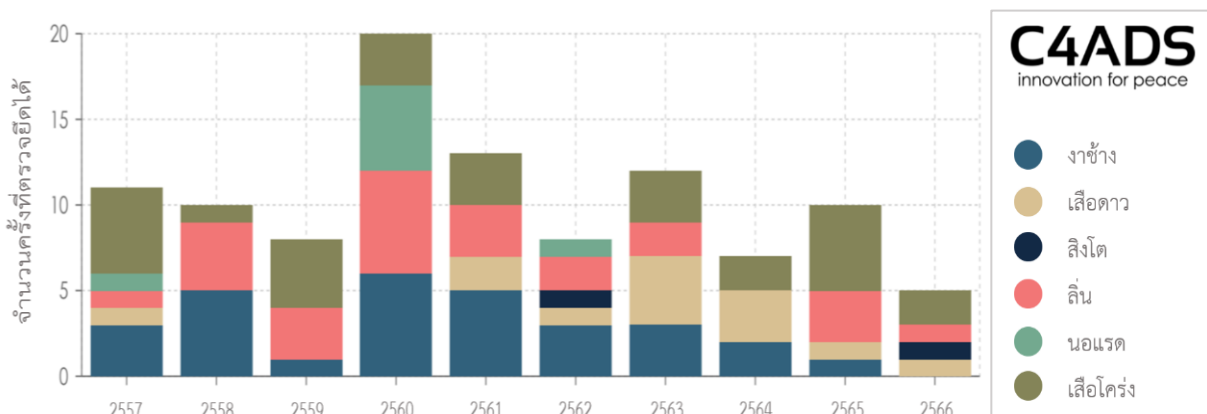
จากสถิติการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางหลังบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2558 ร่วมกับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ระหว่างปี 2563-2566 สามารถตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางได้ทั้งหมด 137 ครั้ง รวมชนิดสัตว์ป่าทั้งหมด 76 กลุ่ม กลุ่มสัตว์ป่าของกลางที่มีจำนวนครั้งของการตรวจยึดได้มากที่สุด 10 อันดับแรก ยังคงเป็นช้าง รองลงมา คือ นกปรอด เสือและแมว นกจับแมลงและนกทางเขน ลิงโลกเก่า (Cercopithecidae) เต่าบก วัวและควาย (Bovidae) งูเหลือม เหยี่ยวและอินทรี และกวาง (Cervidae) ตามลำดับ (ภาพที่ 2) จำนวนครั้งที่ตรวจยึดของกลางได้จากช้างเป็นของกลางประเภทา ฟัน และกระดูก รวมถึงการล่าช้างในพื้นที่ป่าคุ้มครองจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง ส่วนสัตว์ป่าของกลางในกลุ่มนกปรอดที่ตรวจยึดได้มีหลายชนิด ชนิดที่ตรวจยึดได้จำนวนครั้งมากที่สุด ได้แก่ นกปรอดหัวโขน รองลงมา คือ นกปรอดเหลืองหัวจุก (Pycnonotus Flaviventris) และนกปรอดหัวสีเข้ม (Pycnonotus Aurigaster) ส่วนนกปรอดแม่ทะ (Pycnonotus Zeylanicus) นกปรอดหน้าขาว (Pycnonotus Goiavier) และนกปรอดทอง (Pycnonotus Atriceps) ตรวจยึดได้บ้างไม่มากนัก สำหรับสัตว์กลุ่มเสือและแมวที่ตรวจยึดได้มากที่สุด ได้แก่ เสือโคร่ง เสือลายเมฆ (Neofelis Nebulosa) เสือดาว แมวดาว (Prionailurus Bengalensis) และเสือไฟ (Catopuma Temminckii) ตามลำดับ อันดับประเทศที่มีการตรวจยึดของกลางได้มากที่สุดในโลก 5 อันดับแรก คือ ประเทศอินเดีย จีน เวียดนาม แอฟริกาใต้ และศรีลังกา ตามลำดับ ซึ่งประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 13 (TRAFFIC International, 2024)

ภาพที่ 2 แสดงกลุ่มสัตว์ป่าของกลางที่สามารถตรวจยึดได้จำนวนครั้งสูงที่สุด 10 อันดับแรก ในช่วงหลังการบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2558 ร่วมกับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ระหว่างปี 2563-2566

6. สถานการณ์การลักลอบล่าและค้าชนิดสัตว์ป่าที่เป็นเป้าหมายของศูนย์การศึกษาเพื่อการป้องกันประเทศขั้นสูงที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

ปัจจุบันสัตว์ป่าของกลางที่เป็นชนิดเป้าหมายที่มีการลักลอบค้ามากที่สุดในโลกและเป็นที่สนใจของศูนย์การศึกษาเพื่อการป้องกันประเทศขั้นสูง (Center for Advanced Defense Studies; C4ADS) มีทั้งหมด 6 ประเภท คือ งาช้าง เสือดาว สิงโต ลิ่น แรด และเสือโคร่ง โดยสัตว์ป่าทั้ง 6 ชนิดดังกล่าวมีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย 5 ชนิด ยกเว้น สิงโต ถึงกระนั้นทั้ง 6 ชนิดได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 โดยประเทศไทยเกี่ยวข้องกับการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางทั้ง 6 ชนิดจากข้อมูลทางสถิติการตรวจยึดดังกล่าวในระหว่างปี 2557-2566 พบว่า ตั้งแต่หลังปี 2562 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ร่วมกับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 พบว่าการตรวจยึดของกลางประเภทงาช้างมีจำนวนลดลง จนในปี 2566 ไม่มีการตรวจยึดงาช้างที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดระหว่างประเทศได้อีกเลย ในขณะที่ของกลางประเภทเสือดาว และเสือดาว ยังคงมีการตรวจยึดได้อย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 3) (C4ADS, 2024) โดยเฉพาะในปี 2565 เจ้าหน้าที่ของไทยสามารถตรวจยึดลูกเสือดาวมีชีวิตได้ถึง 3 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 7 ตัว ขณะกำลังลักลอบส่งออกจากประเทศไทย จากการตรวจสอบพันธุกรรมลูกเสือดาวของกลาง 3 ตัว พบว่า ลูกเสือดาวไม่ใช่สายพันธุ์พื้นเมืองของประเทศไทย (ไทยพีบีเอส, 2565) ในขณะเดียวกันก็เริ่มมีการตรวจยึดสิงโตของกลางได้ในปี 2566 ซึ่งเป็นการตรวจยึดได้เป็นครั้งที่สองในช่วง 10 ปี และล่าสุดในปี 2567 ข้อมูลจาก C4ADS (2024) ณ วันที่ 14 มิถุนายน 2567 สามารถตรวจยึดสิงโตของกลางได้ถึง 3 ครั้ง ในระยะเวลาเพียงครึ่งปี โดยการตรวจยึดดังกล่าวเป็นการครอบครองลูกสิงโตโดยไม่ได้รับอนุญาต (ไทยรัฐ, 2567; ข่าวสด, 2567)

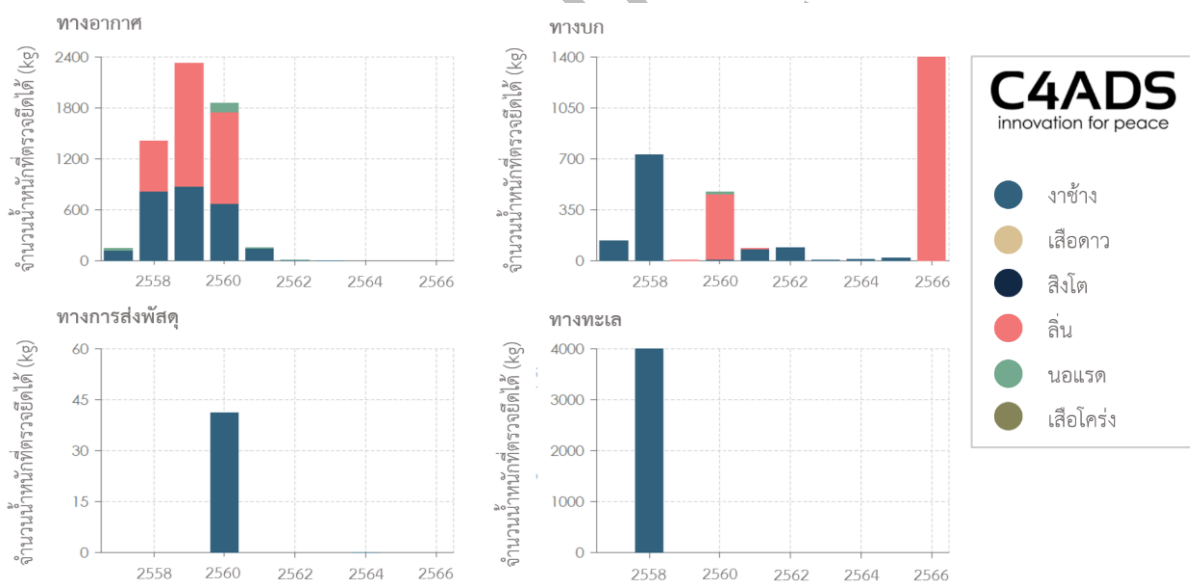

ภาพที่ 3 แสดงจำนวนครั้งที่ตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางทั้ง 6 ประเภท ได้แก่ งาช้าง เสือดาว สิงโต ลิ่น นอแรด และเสือโคร่ง ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ระหว่างปี 2557-2566

ที่มา: การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติจากฐานข้อมูลของศูนย์ศึกษาขั้นสูงด้านความมั่นคง (C4ADS, 2024)

7. วิธีการลักลอบขนส่งสัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

จากข้อมูลการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยที่ได้จากฐานข้อมูลศูนย์การศึกษาเพื่อการป้องกันประเทศขั้นสูง (C4ADS) ระหว่างปี 2557-2566 แนวโน้มการลักลอบขนส่งสัตว์ป่าระหว่างประเทศไทย ใช้ช่องทางบกมากถึง 55.6% รองลงมาเป็นช่องทางอากาศยาน 39.3% ช่องทางการส่งพัสดุ 2.2% ช่องทางทะเล 0.7% และไม่ทราบช่องทาง 2.2% ถึงกระนั้นการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางที่ลักลอบขนส่งทางทะเลมีจำนวนน้ำหนักมากที่สุด โดยสามารถตรวจยึดงาช้างของกลางที่ลักลอบขนส่งทางทะเลได้มากถึง 4,000 กิโลกรัม ในขณะที่การตรวจยึดของกลางประเภทเดียวกันจากช่องทางบก ทางอากาศ และช่องทางการส่งพัสดุสามารถตรวจยึดได้เพียง 89 85.2 และ 20.6 กิโลกรัม ตามลำดับ อย่างไรก็ตามการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางจากช่องทางบกมีแนวโน้มของจำนวนชนิดสัตว์ป่าที่ตรวจยึดได้สูงกว่าทุกช่องทาง (ภาพที่ 4-5) (C4ADS, 2024) สำหรับสถิติการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางในประเทศไทยที่ใช้ช่องทางการลักลอบขนส่งทางอากาศระหว่างปี 2552-2564 สามารถตรวจยึดของกลางได้ทั้งหมด 78 ครั้ง จากจำนวนของกลางที่ควรจะตรวจยึดได้ทั้งหมด 143 ครั้ง หรือคิดเป็น 55% ของการตรวจยึดได้ทั้งหมด โดยของกลางที่ตรวจยึดได้ส่วนใหญ่ได้จากการตรวจกระเป๋าเดินทาง (Checked Luggage) มากที่สุด 59.6% รองลงมา คือ บริการขนส่งทางอากาศ (Air Freight) 25.8% และการตรวจค้นจากเสื้อผ้าของตัวผู้โดยสาร (Passenger Clothing/Items) 5.6% (ROUTES, 2021)

ภาพที่ 4 แสดงจำนวนน้ำหนักสัตว์ป่าของกลาง 6 ชนิด ที่ตรวจยึดได้จากช่องทางอากาศ ทางบก ทางการส่งพัสดุ และทางทะเล ระหว่างปี 2557-2566

ที่มา: C4ADS, 2024

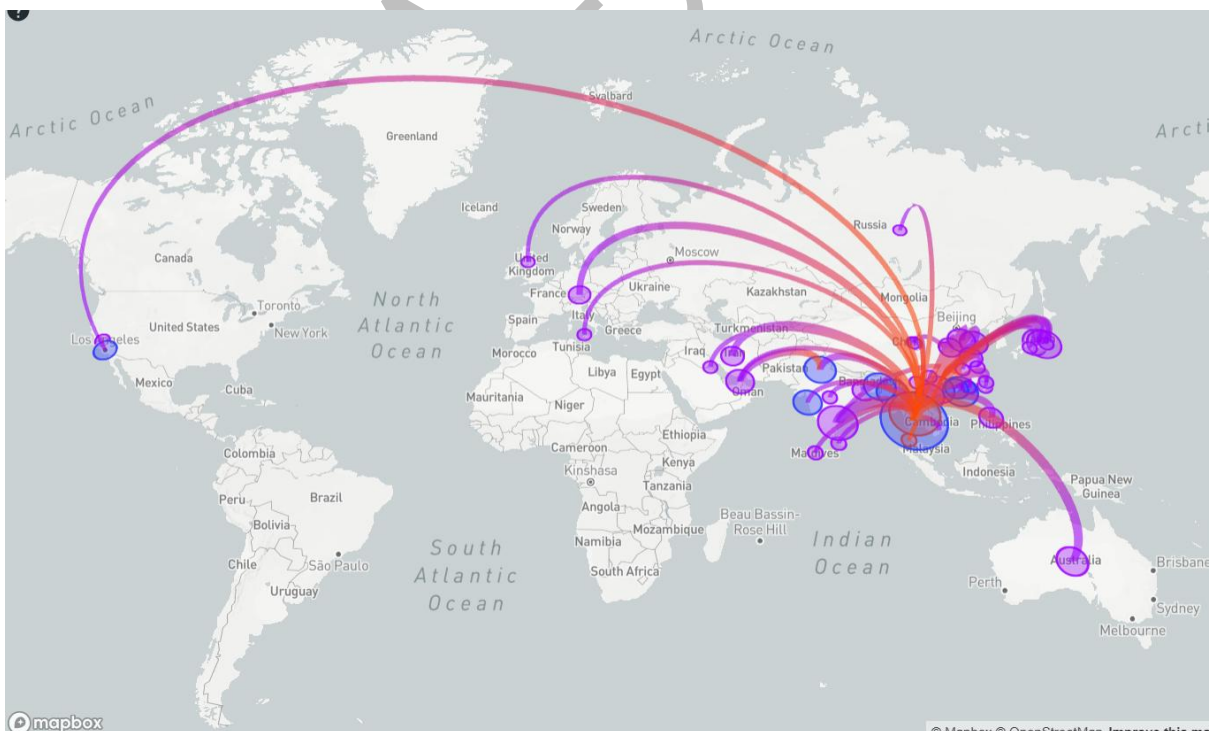
ภาพที่ 5 แสดงจำนวนครั้งที่สามารถตรวจยึดสัตว์ป่าของกลาง 6 ชนิดได้จากช่องทางอากาศ ทางบก ทางการส่งพัสดุ และทางทะเล ระหว่างปี 2557-2566

ที่มา: C4ADS, 2024

ปัจจุบันสัตว์ป่าในธรรมชาติมีจำนวนลดลงอย่างมาก ประกอบกับมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่รัดกุมยิ่งขึ้น อีกทั้งมีการปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าด้วย ได้แก่ การคุ้มครองพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งสัตว์ทุกชนิดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่คุ้มครองเหล่านี้ จะได้รับการคุ้มครองไปด้วย ทำให้การล่าสัตว์ป่าที่อาศัยตามธรรมชาติทำได้ยากขึ้น นอกจากนี้ยังอนุญาตให้ประชาชนสามารถเพาะพันธุ์สัตว์ป่าบางชนิดเพื่อการค้า หรือครอบครองสัตว์ป่าเพื่อกิจกรรมสวนสัตว์ได้ ทั้งนี้ ผู้ดำเนินการดังกล่าวจะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และต้องแจ้งครอบครองสัตว์ป่าหรือซากสัตว์ป่าที่ลดหรือเพิ่มจำนวนด้วย ดังนั้นการกระทำผิดเกี่ยวกับสัตว์ป่าส่วนใหญ่ จึงเป็นการกระทำกับสัตว์ป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต ตลอดจนมีการสวมทะเบียนสัตว์ป่าในกรณีเลี้ยง และการลักลอบเพาะพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อค้าอย่างผิดกฎหมาย (ไทยพีบีเอส, 2565) แม้ว่าจะมีมาตรการทางกฎหมายควบคุมการค้าและค้าสัตว์ป่าที่ปรับปรุงแก้ไขให้รัดกุมขึ้น ถึงกระนั้นก็ยังมีการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางที่ลักลอบล่าได้เช่นกัน ตัวอย่างการลักลอบล่าสัตว์ป่า คดีการลักลอบล่าเสือดำในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2561) และคดีการลักลอบล่าเสือโคร่งในอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ (มติชน, 2565) เป็นต้น

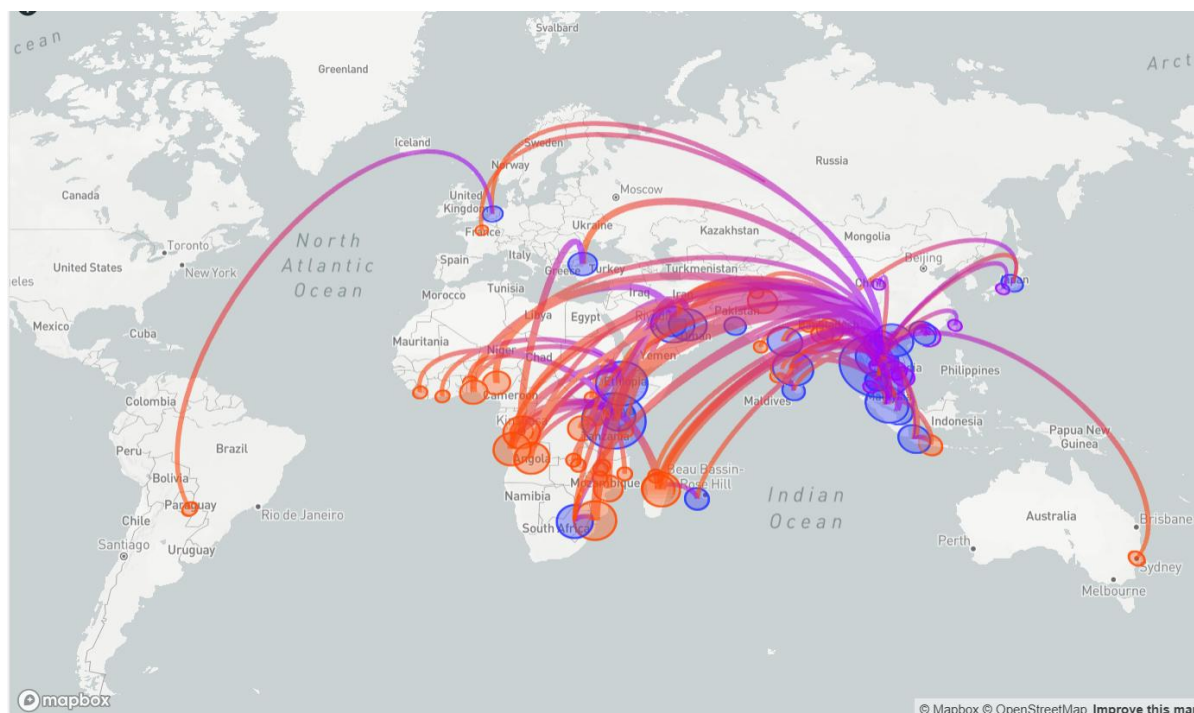
8. เส้นทางการลักลอบขนส่งสัตว์ป่าที่เชื่อมโยงกับประเทศไทย

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิเป็นถือเป็นแหล่งใหญ่ในการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางที่ใช้ช่องทางอากาศในการขนส่งของประเทศไทย จากสถิติการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางได้ที่ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ระหว่างปี 2552-2564 สัตว์ป่าที่มีจำนวนครั้งของการตรวจยึดได้มากที่สุดในการลักลอบส่งออกจากประเทศไทย เป็นสัตว์จำพวกสัตว์เลื้อยลูกด้วยน้ำนม 30 ครั้ง สัตว์เลื้อยคลาน 22 ครั้ง งาช้าง 17 ครั้ง นก 8 ครั้ง สัตว์น้ำ 6 ครั้ง และนอแรด 2 ครั้ง โดยนำผ่านทางประเทศพม่า และอินเดีย ไปยังประเทศปลายทาง ได้แก่ จีน อิหร่าน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ คูเวต อินเดีย เวียดนาม ญี่ปุ่น อิตาลี เยอรมนี สหราชอาณาจักร รัสเซีย ออสเตรเลีย รัฐเซีย ฟิฟิลิปินส์ ศรีลังกา ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา (ภาพที่ 6) นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นประเทศนำผ่านการลักลอบขนส่งสัตว์ป่าไปยังประเทศลาว อินโดนีเซีย เวียดนาม จีน กัมพูชา อินเดีย และไต้หวัน สำหรับการลักลอบนำเข้าสัตว์ป่ามายังประเทศไทยที่มีการตรวจยึดได้ที่ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิพบว่า ส่วนใหญ่เป็น สัตว์ป่าจำพวกสัตว์เลื้อยคลานมากถึง 42 ครั้ง โดยมีประเทศต้นทางมาจากประเทศมาดากัสการ์ ออสเตรเลีย อินเดีย บังกลาเทศ ปากีสถาน และอินโดนีเซีย รองลงมาเป็นการตรวจยึดการลักลอบนำเข้างาช้าง 29 ครั้ง นอแรด 5 ครั้ง และลีน 2 ครั้ง ซึ่งการนำเข้างาช้าง นอแรด และลีนทั้งหมดมีประเทศต้นทางอยู่ในทวีปแอฟริกา ได้แก่ เอธิโอเปีย คองโก บุรุนดี ยูกันดา ซูดาน เคนยา ไนจีเรีย มาลาวี แองโกลา โมซัมบิก และแอฟริกาใต้ โดยสามารถตรวจยึดการนำเข้างาช้างที่มีประเทศต้นทางจากภูมิภาคเอเชีย นั้นคือประเทศเวียดนามได้เพียง 1 ครั้ง (ภาพที่ 7) (ROUTES, 2021)

ภาพที่ 6 แสดงเส้นทางการลักลอบส่งออกสัตว์ป่าจากประเทศไทยระหว่างปี 2552-2564

ที่มา: ROUTES, 2021

ภาพที่ 7 แสดงเส้นทางการลักลอบนำเข้าและนำผ่านสัตว์ป่าของประเทศไทยระหว่างปี 2552-2564

ที่มา: ROUTES, 2021

9. ช่องทางการลักลอบค้าสัตว์ป่าของประเทศไทยในปัจจุบัน

การขยายตัวของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร ประกอบกับมีการคมนาคมและระบบการขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว ทำให้การติดต่อซื้อขายช่องทางออนไลน์ระหว่างประเทศสามารถทำได้ง่าย ช่องทางทำธุรกิจค้าขายออนไลน์จึงเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและนิยมติดต่อสื่อสารผ่านทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค โดยเฉพาะเฟสบุ๊ก (Facebook) เป็นโซเชียลเน็ตเวิร์คขนาดใหญ่ที่นิยมใช้กันทั่วโลก เป็นที่รวมกลุ่มของผู้ที่มีความสนใจเหมือน ๆ กัน และยังเป็นแหล่งที่ใช้ในการสนทนาต่อรอง แลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้าอีกด้วย ซึ่งบัญชีเฟสบุ๊กที่เกี่ยวข้องกับการค้าสัตว์ป่าทั่วโลกที่สามารถระบุภูมิภาคได้ มากกว่า 90% เป็นบัญชีที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งสิ้น รวมถึงประเทศไทย (Xu et al., 2020) นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางใช้หลบเลี่ยงการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ได้ โดยผู้ซื้อและผู้ขายจะเปิดกลุ่มในเฟสบุ๊กโพสขายสัตว์ป่าโดยเฉพาะ จากการสำรวจติดตามกลุ่มผู้ติดตามกลุ่มค้าขายสัตว์ป่าบนเฟสบุ๊กในประเทศไทย พบว่ามีจำนวน 9 กลุ่มจากทั้งหมด 12 กลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวโฆษณาซื้อขายสัตว์ป่า โดยกลุ่มซื้อขายสัตว์ป่าที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุดในปี 2559 มีสมาชิกกว่า 27,503 คน และมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นถึง 68,000 คนในปี 2561 นอกจากนี้ยังพบว่า มีบางกลุ่มได้เปลี่ยนสถานะกลุ่มเป็นกลุ่มลับ สัตว์ป่าที่นิยมค้าในช่องทางนี้มากที่สุดเป็นสัตว์จำพวกนก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม และสัตว์เลื้อยคลาน ซึ่งมีทั้งสัตว์ป่าที่มีถิ่นอาศัยในประเทศไทยและสัตว์ป่าต่างประเทศ อย่างไรก็ตามสัตว์ป่าที่ค้าดังกล่าวจำนวนมากกว่าครึ่งเป็นสัตว์ป่าที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ของประเทศไทย ในขณะนั้น อีกทั้งบางชนิดเป็นสัตว์ป่าที่อยู่ในสถานะใกล้จะสูญพันธุ์ตามบัญชีแดงของไอยูซีเอ็น (IUCN red

list) และอยู่ในบัญชีสัตว์ป่าควบคุมตามอนุสัญญาไซเตส โดยสัตว์ป่าที่มีชีวิตที่ถูกโศกขายนามากที่สุด ได้แก่ นางอาย (*Nycticebus coucang*) เต่าซูลคาต้า (*Centrochelys sulcata*) รวมถึงชิ้นส่วนของสัตว์ป่า ได้แก่ เขี้ยวและหนังของเสือโคร่ง อังตืนหมีควาย เกล็ดคลื่น และปะการัง (Krishnasamy and Stoner, 2016)

10. ปัญหาอุปสรรคการเฝ้าระวังการลักลอบค้าสัตว์ป่าและการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงาน

ภาครัฐ

ปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นหน่วยงานหลักที่บังคับใช้พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ซึ่งมาตรการเฝ้าระวังการลักลอบค้าสัตว์ป่าของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีทั้งงานป้องกันและงานปราบปราม โดยได้จัดตั้งศูนย์นิติวิทยาศาสตร์สัตว์ป่า ทำหน้าที่ตรวจสอบชนิดพันธุ์และความสัมพันธ์ทางสายเลือดด้วยวิธีการตรวจพันธุกรรมของสัตว์ป่าของกลางที่ตรวจยึดมาได้ รวมถึงมีการจัดทำฐานข้อมูลพันธุกรรมสัตว์ป่า สำหรับใช้ตรวจสอบสัตว์ป่าของกลางด้วย (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2558) นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดงคอยสอดส่องการกระทำความผิดเกี่ยวกับสัตว์ป่า โดยเฉพาะการลักลอบค้าสัตว์ป่าออนไลน์ และให้ประชาชนแจ้งเบาะแสการกระทำความผิดเกี่ยวกับสัตว์ป่าทางเว็บไซต์ www.dnp.go.th และสายด่วน 1362 ได้ตลอด 24 ชั่วโมง (สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม, 2560) และล่าสุดได้จัดตั้งศูนย์ข่าวกรองอาชญากรรมสัตว์ป่า เน้นการใช้ซอฟต์แวร์ในการควบคุมติดตามสถานการณ์อาชญากรรมสัตว์ป่า ร่วมกับการสืบสวนขยายผลในการทำคดี (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช², 2566) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ถึงกระนั้น ปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าก็ยังคงมีการลักลอบค้าอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าปัจจุบันพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 กำหนดให้การครอบครองสัตว์ป่าและซากสัตว์ป่า ประเภทสัตว์ป่าสงวน และสัตว์ป่าคุ้มครองที่ไม่ใช่สัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่อนุญาตให้เพาะพันธุ์เพื่อการค้าได้ ผู้ครอบครองจะต้องได้รับอนุญาตจัดตั้งและประกอบกิจการสวนสัตว์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม บุคคลทั่วไปที่ได้รับอนุญาตให้ครอบครองสัตว์ป่าหรือซากสัตว์ป่าตามมาตรา 61 หรือมาตรา 67 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ในปัจจุบันก็ยังคงสามารถครอบครองสัตว์ป่าหรือซากสัตว์ป่านั้น ๆ ได้ต่อไปจนกว่าสัตว์นั้นจะสิ้นอายุขัย จึงเป็นการเอื้อให้สวนสัตว์และผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ครอบครองสัตว์ป่าใช้เป็นแหล่งฟอกสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมาย ตัวอย่าง กรณีการตรวจยึดเสือโคร่งของกลางของสวนสัตว์ชื่อดังในจังหวัดมุกดาหาร เนื่องจากไม่มีเอกสารอนุญาตครอบครอง ประกอบกับหลักฐานการตรวจความสัมพันธ์ทางสายเลือดไม่ตรงกับคำกล่าวอ้างของผู้ครอบครองเกี่ยวกับที่มาของเสือโคร่งของกลาง (ไทยพีบีเอส, 2564) ในส่วนคดีการลักลอบส่งออกลูกเสือโคร่งที่มีชีวิตจากประเทศไทย ในปี 2565 มีการลักลอบส่งออกลูกเสือโคร่งหลายครั้ง จากการสืบสวนขยายผลในคดีที่ตรวจยึดได้ยังพบว่า มีลูกเสือโคร่งถูกลักลอบส่งออกจากประเทศไทยไปยังประเทศลาวแล้วไม่น้อยกว่า 20-30 ตัว (เดลินิวส์ออนไลน์, 2565) ในขณะที่ประชากรเสือโคร่งในธรรมชาติของไทยที่ประเมินได้ในปี 2565 มีเพียง 148-189 ตัวเท่านั้น แต่จำนวนประชากรเสือโคร่งในกรงเลี้ยงของประเทศไทยมีมากกว่า 1,500 ตัว ทั้งที่ขึ้นทะเบียนการครอบครองเพื่อวัตถุประสงค์การดำเนินกิจการสวนสัตว์ การครอบครองส่วนบุคคล รวมถึงเสือโคร่งที่อยู่ในความ

ดูแลของหน่วยงานรัฐ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช¹, 2566) จึงมีความเป็นไปได้ว่า ลูกเสือโคร่งของกลางเหล่านี้จะได้อาจมาจากการลักลอบเพาะพันธุ์ในกรงเลี้ยง ซึ่งปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชยังคงไม่สามารถสืบหาแหล่งที่มาของลูกเสือโคร่งของกลางเหล่านี้ได้ สำหรับการควบคุมการค้าทางช้างพระราชบัญญัติช้าง พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้มีการจดทะเบียนซื้อขายช้างกับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ถึงกระนั้น ก็เป็นเรื่องยากในการตรวจสอบยืนยันว่าช้าง หรือผลิตภัณฑ์ช้างที่นำมาจดทะเบียนค้าเป็นงาช้างที่ได้จากช้างบ้านที่จดทะเบียนตัวรูปพรรณตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ซึ่งการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้การตรวจพิสูจน์พันธุกรรม มีค่าใช้จ่ายสูง อีกทั้งยังทำให้งาช้างมีตำหนิอีกด้วย สำหรับการควบคุมการค้าสัตว์ป่าต่างประเทศซึ่งเป็นชนิดพันธุ์หายากใกล้สูญพันธุ์ และอยู่ในบัญชีควบคุมของอนุสัญญาไซเตส พบว่ามีการลักลอบนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างประเทศหลากหลายชนิด (Krishnasamy & Stoner, 2016) และยังมี การนำสัตว์พวกนี้มาผสมข้ามสายพันธุ์อีกด้วย ทำให้ลูกผสมที่ได้มีรูปร่างหน้าตาแปลกไปจากเดิม จนบางครั้งไม่สามารถจำแนกชนิดพันธุ์ได้ ซึ่งสัตว์ลูกผสมทุกชนิดปัจจุบันยังไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายของประเทศไทย แม้ว่าสัตว์ลูกผสมนั้นจะมีสายเลือดของสัตว์ป่าคุ้มครองของไทยครึ่งหนึ่งก็ตาม เช่น ลูกผสมระหว่างสิงโตกับเสือโคร่ง (ไลเกอร์ และไทกอน) (kanyapak_w, 2567) หรือการผสมข้ามสายพันธุ์ของกลุ่มนกอปรอดเพื่อการค้า (นพรัตน์ โชติเกษมกุล, 2562) ดังนั้นการผสมข้ามสายพันธุ์จึงเป็นช่องทางหนึ่งสำหรับผู้ประกอบการอาจใช้ในการหลบเลี่ยงการควบคุมทางกฎหมาย

11. สรุป (Conclusion)

ประเทศไทยมีการพัฒนาและประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าจำนวน 3 ฉบับ (พ.ศ. 2503, 2535 และ 2562 ตามลำดับ) รวมถึงพระราชบัญญัติว่าด้วยการควบคุมงาช้าง ซึ่งมีเจตนารมณ์ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอนุสัญญาไซเตสที่ประเทศไทยได้ร่วมภาคี สำหรับสถานการณ์การลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าของประเทศไทยช่วง 10 ปีแรกหลังจากบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นช่วงก่อนมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตลาดนัดจตุจักรถือเป็นแหล่งค้าสัตว์ป่าที่ใหญ่ที่สุดกลางเมืองหลวง โดยมีการวางขายสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมายอย่างเปิดเผย หลังจากช่วงบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ช่วงปี 2545-2554 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยเริ่มมีการใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแพร่หลายมากขึ้น ช่องทางการค้าสัตว์ป่าเริ่มเปลี่ยนเป็นช่องทางออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ตลาดนัดจตุจักรยังคงเป็นแหล่งที่มีการลักลอบค้าสัตว์ป่า แต่การค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในตลาดนัดจตุจักรในขณะนั้นเป็นการลักลอบค้าโดยแอบซ่อนไว้หลังร้าน ป้องกันการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ แสดงให้เห็นว่า การบังคับใช้กฎหมายในช่วงนี้มีความเข้มข้นมากขึ้น ถึงกระนั้น การตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางกลุ่มช้าง ส่วนใหญ่เป็นการลักลอบนำเข้า นำผ่านงาช้าง สูงขึ้นมากกว่าช่วงแรก 7.8 เท่าตัว (ภาพที่ 1) ทำให้ประเทศไทยเสี่ยงต่อการถูกคว่ำบาตรทางการค้าจากคณะกรรมการไซเตส ประเทศไทยจึงได้ตราพระราชบัญญัติช้าง พ.ศ. 2558 และกำหนดให้ช้างแอฟริกาเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ทั้งนี้เพื่อควบคุมการค้างาช้าง ตลอดจนการลักลอบนำเข้างาช้างแอฟริกา ผลจากการดำเนินการดังกล่าว สถิติการ

ตรวจยึดการลักลอบนำเข้า และนำผ่านขาข้างลดลง จนในปี 2566 ไม่มีรายงานการตรวจยึดขาข้างที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยได้อีกเลย (C4ADS, 2024; TRAFFIC International, 2024) และประเทศไทยรอดพ้นจากการถูกคว่ำบาตร

ในช่วงปี 2555-2566 ไม่พบการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในตลาดนัดจตุจักร ในขณะที่ประเทศไทยมีการลักลอบค้าสัตว์ป่าออนไลน์อย่างแพร่หลายผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ทรูทักซันแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุพืช จึงได้จัดตั้งชุดปฏิบัติการพิเศษเหยี่ยวดวงขึ้นมากวาดล้างการลักลอบค้าสัตว์ป่าออนไลน์ และจัดตั้งศูนย์ข่าวกรองอาชญากรรมสัตว์ป่า เพื่อสืบหาช่องทาง กระบวนการการลักลอบกระทำผิดกับสัตว์ป่า โดยช่องทางที่ใช้ในการลักลอบขนส่งมากที่สุด คือ ช่องทางบก และช่องทางอากาศ ซึ่งการตรวจยึดของกลางที่ลักลอบขนส่งทางอากาศของประเทศไทยระหว่างปี 2552-2564 หลุดรอดการตรวจพบจากประเทศไทยมากถึง 55% ของจำนวนครั้งการลักลอบขนส่งของกลางทางอากาศทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย โดยของกลางที่หลุดลอดผ่านประเทศไทยถูกตรวจยึดได้ในต่างประเทศ การค้าสัตว์ป่าในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการค้าเพื่อเป็นสัตว์เลี้ยง มีทั้งสัตว์ป่าในประเทศและสัตว์ป่าต่างประเทศ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นชนิดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศไทยและเป็นสัตว์ป่าควบคุมตามบัญชีไซเตส และในตลาดค้าสัตว์ป่ามีการนำสัตว์ป่าที่ได้รับอนุญาตให้ครอบครองและเพาะพันธุ์เพื่อการค้าได้มาผสมข้ามสายพันธุ์กับชนิดที่ไม่อนุญาตให้เพาะพันธุ์ โดยเฉพาะในกลุ่มนกปรอดชนิดต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่แปลกสวยงาม และมีคุณลักษณะที่ดี นอกจากจะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าแล้ว การผสมข้ามสายพันธุ์ดังกล่าวทำให้ได้ลูกผสมที่ไม่ถูกคุ้มครองตามกฎหมายของไทย จึงเป็นช่องทางเอื้อให้การค้าสัตว์ป่ากระทำได้อย่างเสรี โดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาตครอบครองหรือค้าอีกต่อไป

หลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติขาข้าง พ.ศ. 2558 ร่วมกับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ระหว่างปี 2563-2566 พบว่าการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลางจากการกระทำผิดระหว่างประเทศลดลงจนเป็นศูนย์ (ตารางที่ 2) ถึงกระนั้น ประเภทสัตว์ป่าที่มีจำนวนครั้งการตรวจยึดได้มากที่สุดในทุก ๆ ช่วงเวลายังคงเป็นของกลางที่ได้จากขาข้าง โดยมีการกระทำผิดทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งการกระทำผิดระหว่างประเทศส่วนใหญ่จะเป็นการลักลอบนำเข้าขาข้างจากประเทศทางแถบแอฟริกา อาศัยประเทศไทยเป็นประเทศนำผ่าน และประเทศปลายทาง การลักลอบส่งออกขาข้างมีประเทศเป้าหมายในแถบเอเชีย ในขณะที่เดียวกันพบว่า สถิติการกระทำผิดภายในประเทศและการลักลอบส่งออกขาข้างของประเทศไทยยังคงมีอยู่ นอกจากนี้ยังพบว่า สถิติการตรวจยึดนกปรอดในช่วงปี 2559-2561 เริ่มมีการกระทำผิดสูงขึ้นเป็นอันดับ 3 ของกลุ่มสัตว์ป่าที่มีการตรวจยึดได้มากที่สุด โดยในช่วงปี 2563-2566 สถิติการตรวจยึดนกปรอดสูงขึ้นมาเป็นอันดับ 2 รองจากขาข้าง ทั้งที่ในช่วงบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ระหว่างปี 2535-2554 นกปรอดไม่เคยติดอันดับ 1 ใน 10 ของการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยเลย ชนิดนกปรอดที่มักมีการลักลอบค้ามากที่สุด คือ นกปรอดหัวโขนหรือนกกรงหัวจุก ซึ่งนิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย อีกทั้งมีการจัดประกวดเสียงร้องด้วย นกปรอดหัวโขนเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองของไทยที่อนุญาตให้เพาะพันธุ์เพื่อการค้าได้ แต่จะต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ถึงกระนั้นในปี 2566 ได้มีการเรียกร้องให้ถอดนกปรอดหัวโขนออกจากบัญชีสัตว์ป่าคุ้มครอง ซึ่งจะสามารถค้าได้อย่างเสรี รวมถึงอาจเป็นช่องทางเอื้อให้สามารถจับนกปรอดหัวโขนจากในธรรมชาติได้ด้วย เนื่องจากปัจจุบันจำนวนประชากรนกปรอดหัวโขนในธรรมชาติลดลงอย่างมาก จึงถูกคัดค้านจากนักอนุรักษ์ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2566) สำหรับ

กรณีการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่ควรมีมาตรการเฝ้าระวังอย่างเข้มงวดในปัจจุบัน โดยมีสถิติการลักลอบค้าสูงที่สุด 3 อันดับแรก คือ ช้าง นกปรอด และเสือและแมว โดยเฉพาะการลักลอบค้าช้างในประเทศไทย การลักลอบส่งออกช้าง การล่าช้างในพื้นที่คุ้มครองต่าง ๆ เนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง สำหรับในกลุ่มนกปรอดควรมีการเฝ้าระวังการลักลอบค้าและจับนกปรอดชนิดต่าง ๆ ของไทย เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ โดยเฉพาะการผสมข้ามสายพันธุ์ให้ได้ลูกผสมที่มีลักษณะที่ดี เช่นเดียวกับกับสัตว์ในกลุ่มเสือและแมว ที่นิยมนำเสือโคร่งกับสิงโตมาผสมข้ามสายพันธุ์ให้ได้ไลเกอร์ หรือไทกอน ซึ่งสัตว์ลูกผสมทุกชนิดปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายใด ๆ ของประเทศไทยให้การคุ้มครองสัตว์ลูกผสมเหล่านี้ ส่วนสัตว์ในกลุ่มเสือและแมวที่มักเป็นเป้าหมายของการลักลอบค้า ได้แก่ เสือโคร่ง เสือลายเมฆ และเสือดาว ซึ่งทั้งหมดจัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองของไทย นอกจากนี้ เสือโคร่ง และเสือดาวยังเป็นกลุ่มสัตว์ป่าเป้าหมายที่ศูนย์การศึกษาเพื่อการป้องกันประเทศชั้นสูงเฝ้าติดตามอยู่ ทั้งนี้เพื่อมิให้ประเทศไทยเสี่ยงต่อการถูกคว่ำบาตรทางการค้าจากคณะกรรมการไซเตส

12. ข้อเสนอแนะ

ยุคสมัยและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการของการขนส่งและการสื่อสาร โดยเฉพาะการใช้ช่องทางดิจิทัลในการติดต่อสื่อสารร่วมกับระบบโลจิสติกส์ (logistics) เพื่อลักลอบค้าและการขนส่งสัตว์ป่าที่มีชีวิตและสินค้าจากสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมาย จึงทำให้รูปแบบหรือพฤติกรรมการกระทำ ความผิดมีความซับซ้อนมากขึ้น เกิดเป็นเครือข่ายการลักลอบค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศ จนยากต่อการตรวจสอบติดตามผู้กระทำผิดรายใหญ่มาดำเนินคดีทางกฎหมายได้ ดังเช่นการลักลอบค้าสัตว์ป่าในปัจจุบันที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการค้ำมาใช้ช่องทางออนไลน์บนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่าง ๆ โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก (Facebook) รวมถึงมีชนิดพันธุ์สัตว์ป่าใหม่ ๆ ที่ลักลอบค้ามากขึ้นด้วย ตลอดจนมีการผสมข้ามสายพันธุ์ของสัตว์ป่าเพื่อการค้า ซึ่งเป็นช่องทางหลบเลี่ยงการควบคุมทางกฎหมาย ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดชนิดสัตว์ป่าคุ้มครองให้ครอบคลุมถึงลูกผสมที่ได้จากสัตว์ป่าคุ้มครองเหล่านั้น นอกจากนี้ควรมีการศึกษาเทคนิควิธีการตรวจสอบชนิดพันธุ์ของพ่อและแม่ของสัตว์ป่าลูกผสมด้วย ในส่วนของการตรวจสอบแหล่งที่มาของสัตว์ป่าของกลาง ยังคงมีความสำคัญที่ทำให้ทราบถึงต้นตอของแหล่งที่มีการลักลอบเพาะพันธุ์ ซึ่งอาจเป็นสถานประกอบการสวนสัตว์ที่ได้รับอนุญาต หรือการครอบครองส่วนบุคคลที่มีใบอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย และใช้ช่องทางการอนุญาตดังกล่าวประกอบการกระทำความผิดกับสัตว์ป่า ซึ่งการสืบหาแหล่งที่มาสัตว์ป่าของกลางอาจทำได้โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรู้ทางนิติวิทยาศาสตร์ทางดิจิทัล (Digital forensics) การตรวจสอบพันธุกรรมสัตว์ป่าของกลาง การพัฒนา แบ่งปัน และเข้าถึงฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสัตว์ป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าออนไลน์ หรือการจัดตั้งหน่วยปฏิบัติการร่วมต่าง ๆ เพื่องานปราบปรามและขยายผลสืบหาผู้กระทำผิดรายใหญ่ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นการตัดวงจรการค้าสัตว์ป่าไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ ๆ รวมถึงการใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) ในการตรวจหาสินค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายที่อาจซุกซ่อนมากับการขนส่งสินค้าประเภทต่าง ๆ หรือวิเคราะห์พฤติกรรมแห่งคดีที่มีความเสี่ยงในการเกิดอาชญากรรมสัตว์ป่าที่สำคัญควรมีการปลูกฝังค่านิยมและให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่า เพราะสัตว์ป่าหลาย ๆ

ชนิดไม่สามารถนำมาเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงได้ สัตว์ป่าบางชนิดมีความดุร้าย สัตว์ป่าหลายชนิดเป็นพาหะนำโรคมาสู่คน สัตว์ป่าบางชนิดต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมตามธรรมชาติเท่านั้น รวมถึงให้ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าที่ยั่งยืนกับประชาชน ซึ่งจะเป็นแนวทางการต่อสู้กับปัญหาการลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าของประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2558). *ศูนย์นิติวิทยาศาสตร์สัตว์ป่า*.
<https://portal.dnp.go.th/Content/WildlifeConserve?contentId=22965>.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2565, 16 กันยายน). *เหยี่ยวดง พร้อมชุดปฏิบัติการพิเศษ 1362 ล้อมตรวจค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายตลาดจตุจักร*. <http://news.dnp.go.th/news/19859>.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2566, 7 สิงหาคม). *กรมอุทยานแห่งชาติฯ จัดงานวันเสือโคร่งโลก 2566 เดินหน้าแผนเสือโคร่ง ฉบับที่ 2*. <http://news.dnp.go.th/news/24859>.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2566, 6 ตุลาคม). *กรมอุทยานฯ เปิดศูนย์ปฏิบัติการของหน่วยข่าวกรองอาชญากรรมสัตว์ป่า "WCU"*. <http://news.dnp.go.th/news/25271>.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566, 17 มีนาคม). *อนุญาตให้ค้าสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES). ฐานข้อมูลกองการต่างประเทศ*.
<https://fad.mnre.go.th/th/mpb/content/217>.
- ข่าวสด. (2567, 17 พฤษภาคม). *บุกยึดแล้ว ลูกสิงโต-ลูกเสือโคร่ง พบได้มาไม่ถูกต้อง หลังเจ้าของบอกเพนต์สีตัวเดียวกัน*. https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_8238262.
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2565, 22 พฤศจิกายน). *"ไทย-ลาว" จับมือ ล่าแก๊งค้าเสือโคร่งข้ามชาติ ตะลึงมีลูกเสืออีก 20-30 ตัว*. <https://www.dailynews.co.th/news/1711615/>.
- ไทยพีบีเอส. (2564, 9 มีนาคม). *แจ้งข้อหาเพิ่ม สวนสัตว์ดั่ง "3 เสือโคร่ง" DNA ไม่ตรงปก*.
<https://www.thaipbs.or.th/news/content/302219>.
- ไทยพีบีเอส. (2565, 13 มิถุนายน). *ผล DNA ชี้ชัดเสือโคร่งของกลาง 3 ตัว ไม่ได้มาจากป่าไทย*.
<https://www.thaipbs.or.th/news/content/316532>.
- ไทยรัฐ. (2567, 14 กุมภาพันธ์). *ปทส.บุกยึดลูกสิงโตไซบีเรียคาเฟ่เมืองภูเก็ต หลังมีผู้ร้องเรียนทรมาณสัตว์หรือไม่*.
<https://www.thairath.co.th/news/crime/2763061>.
- นาโอมิ โตค. (2557). *เปิดโปงการค้างาเลือด: ผลสำรวจตลาดงาช้างในประเทศไทย. รายงานของเครือข่ายเฝ้าระวังการค้าสัตว์ป่าและพืชป่า. TRAFFIC*.
- นพรัตน์ โชติเกษมกุล. (2562, 7 กุมภาพันธ์). *หนุ่มสวนยางเลี้ยงนกกรงหัวจุกผสมข้ามสายพันธุ์ทำเงินนับหมื่นบาทเดือน*. <https://www.77kaoded.com/news/nopparat-chotikasemkul/312580>.
- นุรชานปิยะห์ เซ็ง. (2564, 4 พฤษภาคม). *"กูปริ" สิ่งมีชีวิตที่เหลือเพียงภาพถ่าย ปัจจุบันสูญพันธุ์ไปแล้วจากป่าไทย. มูลนิธิสืบนาคะเสถียร*. <https://www.seub.or.th/blogging/knowledge/กูปริ-สิ่งมีชีวิตที่/>.

- เพชร มโนปวิต. (2558). *การค้านกป่า... เมื่อธรรมชาติถูกย่ำยี (1)*. สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย. https://www.bcst.or.th/essential_grid_category/environment-essential/.
- พระธรรมปิฎก. (2542). *คนไทยกับสัตว์ป่า*. มูลนิธิพุทธธรรม.
- มติชน. (2565, 12 มกราคม). *กรมอุทยานฯ ยึดซากเสือโคร่ง 2 ตัว แต่ 5 นายพรานรอดหวุดหวิด ทิ้งปืนลูกของ อพพร. ไว้เป็นหลักฐาน (คลิป)*. https://www.matichon.co.th/region/news_3128492.
- มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2561, 24 ธันวาคม). *ลำดับเหตุการณ์คดีล่าสัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร 2561*. <https://www.seub.or.th/bloging/news/ลำดับเหตุการณ์คดีล่าสัตว์/>.
- มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2566, 17 กันยายน). *'นกปรอดหัวโขน' ความงดงาม ที่สักวันอาจเหลือให้ชมเพียงรูปภาพ*. <https://www.seub.or.th/bloging/news/2023-244/>.
- วิมุติ วสะหลาย. (2566, 16 ธันวาคม). *แพ้มสัตว์โลก สมัน, เนื้อสมัน, กวางเขาสุ่ม*. โลกสีเขียว. <http://www.verdantplanet.org/animalfiles/สมัน/>.
- สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม. (2560, 27 เมษายน). *ตั้งชุดพิเศษ 'เหยี่ยวแดง' ปราบปรามค้าสัตว์ป่าออนไลน์ อส. ติดดาบ 'จับกุม-ตรวจยึด' ได้ทั่วราชอาณาจักร*. <https://greennews.agency/?p=13844>.
- สำนักงานกฤษฎีกา. (2566, 8 มีนาคม). *พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า พระพุทธศักราช 2564*. <http://report.dopa.go.th/laws/document/1/36.pdf>.
- องค์การสัตว์ป่าโลกสากลแห่งประเทศไทย. (2557, กรกฎาคม). *ประเทศไทยกำลังถูกจับตามองภายใต้แผนปฏิบัติการแห่งชาติเพื่อควบคุมการค้าช้าง*. <https://wwf.panda.org/es/?230472/07102014>.
- องค์การสัตว์ป่าโลกสากลแห่งประเทศไทย. (2558, สิงหาคม). *รัฐบาลไทยเผาทำลายงาช้างแอฟริกาของกลางผิดกฎหมายที่ยึดมากกว่า 2 ตันในพื้ที่บดและเผาทำลายงาช้างครั้งประวัติศาสตร์ เพื่อตอกย้ำความมุ่งมั่นในการกำจัดอาชญากรรมสัตว์ป่าและการลักลอบค้างาช้างผิดกฎหมายในประเทศไทย*. <https://www.wwf.or.th/?251450/Thailands-first-ivory-destruction-sends-a-crushing-message-of-zero-tolerance-to-wildlife-criminals>.
- C4ADS. (2024). *Wildlife seizure dashboard*. <https://wildlifedashboard.c4ads.org/>.
- Chng, S. C., & Eaton, J. A. (2016). Snapshot of an on-going trade: An inventory of birds for sale in Chatuchak weekend market, Bangkok, Thailand. *BirdingASIA*, 25, 24-29.
- Kanyapak_W. (2567, 16 พฤษภาคม). *อธิบดีกรมอุทยานฯ เผยมีผู้นำเอกสารยื่นรับลูกเสือโคร่งกลับไปเลี้ยงอ้างไม่ใช่เสือ แต่เป็น "ไลเกอร์" สัตว์ลูกผสม*. <https://ch3plus.com/news/social/morning/400183>.
- Krishnasamy, K., & Stoner, S. (2016, March 2). *Trading faces: A rapid assessment on the use of Facebook to trade wildlife in Peninsular Malaysia*. TRAFFIC. <https://policycommons.net/artifacts/1935589/trading-faces/2687359/>.

- Nijman, V., & Shepherd, C. R. (2007). Trade in non-native, CITES-listed, wildlife in Asia, as exemplified by the trade in freshwater turtles and tortoises (Chelonidae) in Thailand. *Contributions to Zoology*, 76(3), 207-211.
- Oswell, A. H. (2010). *The big cat trade in Myanmar and Thailand*. TRAFFIC Southeast Asia. ROUTES. (2021). *Wildlife seizures in airports around the world (2009 – 2021)*. <http://www.routesdashboard.org/>.
- Saengnusun, T. (2016). วิเคราะห์อุปสงค์ทางการเมืองการปกครองของสมัชชาสุขภาพกับสถานการณ์ปัจจุบัน. *Journal of Modern Learning Development*, 1(1), 28-38.
- Sharma, C. P., Kumar, A., Vipin, Sharma, V., Singh, B., Kumar, G. C., & Gupta, S. K. (2019). Online selling of wildlife part with spurious name: A serious challenge for wildlife crime enforcement. *International Journal of Legal Medicine*, 133, 65-69.
- Sims, M. E., Baker, B. W., & Hoesch, R. M. (2011). Tusk or bone? An example of ivory substitute in the wildlife trade. *Ethnobiology Letters*, 2, 40-44.
- Siriwat, P., & Nijman, V. (2020). Wildlife trade shifts from brick-and-mortar markets to virtual marketplaces: A case study of birds of prey trade in Thailand. *Journal of Asia-Pacific Biodiversity*, 13(3), 454-461.
- TRAFFIC International. (2024). *Wildlife trade portal*. <https://wildlifetradeportal.org/dashboard>.
- USAID Wildlife Asia. (2018, June 5). *Quantitative and qualitative study of consumer demand for wildlife products in Thailand*. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00Z2N9.pdf.
- Van Dijk, P. P., & Palasuwan, T. (2000). Conservation status, trade, and management of tortoises and freshwater turtles in Thailand. *Chelonian Research Monographs*, 2, 137-144.
- Xu, Q., Cai, M., & Mackey, T. K. (2020). The illegal wildlife digital market: An analysis of Chinese wildlife marketing and sale on Facebook. *Environmental Conservation*, 47(3), 206-212.